AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

14 MAYIS
SAYI : 621
FİYATI : 125 KURUŞ

KENDİNİ ŞEYHÜLİSLAM SANAN ADAM

İBRAHİM ELMALI

Cilt : XXXV Yıl : 13 Sayı : 621

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :
Metin Toker

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Nizamettin Durgun

MÜESSESE MÜDÜRÜ
Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :
İÇ HABERLER KISMI: Kurtul Altuğ, Teoman Erel, Okay Göçer, Egemen Bostancı (İstanbul) — DIŞ HABERLER KISMI: T. Kemal — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — TİYATRO: Naciye Fevzi, Lûtfi Ay — SİNEMA: Nijat Özön SPOR: Muhterem Özyurt

İstihbarat Tel : 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU
SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KARİKATÜR
Cem

KAPAK KLİŞESİ
Hüner Klişe - İstanbul

KAPAK BASKISI
Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF
T.H.A.
Erdoğan Çiftler

KLİŞE
Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLÂN ŞARTLARI
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER
Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER
Hürriyet Matbaası
Ankara

BASILDIĞI TARİH
11.5.1966

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

RÜZGÂRLI SOK. No : 15
ANKARA — TEL : 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

AKİS, bu sayısıyla onikinci yaşını bitirmiş bulunuyor. Türkiyede, yayın hayatına atıldığı gündenberi mücadele bayrağını elinden bırakmıyan bir dergi için bu, çok büyük bir önem taşımaktadır. Oniki yıl, her türlü engele göğüs gererek, okuyucularının gittikçe artan ilgi ve itimadını sarsmadan yayın hayatına devam eden AKİS, onüçüncü yaşının ilk günlerinden itibaren kendini daha da büyük ve şerefli bir mücadelenin içinde görmekten gurur duymaktadır.

Türkiyede bu hafta, gerçekten de son derece ilginç olaylarla geçti. İntikam hırsıyla gözleri dönmüş bazı AP milletvekilleri, Mecliste, gene bir 27 Mayısçıya -General Sıtkı Ulaya- saldırdılar ve 27 Mayıs düşmanlığının somut örneklerinden birini daha gözler önüne serdiler. Ancak bu çirkin hareket, bütün 27 Mayısçılara, ufuktaki tehlikeyi haber veren bir sinyal yerine geçti. Saflar sıklaştı. Bu, Gençlikte böyle oldu, Üniversitede böyle oldu, Basında böyle oldu ve nihayet, 27 Mayısın asıl sahibi Orduda böyle oldu. Sıtkı Ulaya savrulan yumruğun, onun şahsına savrulmuş olduğunu kabule imkân yoktur.

Bütün memleket bu menfur olayın tepkisi içindeyken, Demirelin İçişleri Bakanı Dr. Sükan -Namık Gedik No. 2-, bütün hukuk kurallarını hiçe sayarak, Meclisi bastı ve kanunsuz bir arama yaptı. Olayın nedenleri ve suçluların tespiti için Meclis Başkanlık Divanında çalışmalar yapılmaktadır. AKİS ekipleri olayı bütün ayrıntılarıyla tespit ettiler. İrfan Solmazer, Orhan Kabibay ve Sıtkı Ulaydan sonra sıranın hangi 27 Mayısçıya geldiğini önümüzdeki günler gösterecektir.

Meclisteki çirkin tecavüz ve arkasından Meclise yapılan baskın, Muhalefet Lideri İnönünün dilinde "eşkiyalık" olarak tanımlanmaktadır. Nitekim İnönü Pazartesi günü Mecliste konuştu ve İktidarı âdeta mahkûm etti. Bölükbaşı ve Muhalefetin diğer liderleri de Mecliste Hükümete ve onun basiretsiz Bakanı Sükana veryansın ettiler. Şimdi Meclis tatile girmiştir ve Türkiye, seçim arefesinde yeni ve önemli olaylara gebedir. YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızın baş tarafında bulunan "Meclis" yazısında Mecliste olup bitenler anlatılmaktadır. Bunu izleyen bir başka ilginç yazı da "Lâiklik" başlığını taşımakta ve AP İktidarının din adamı, kendini şeyhülislam sanan İbrahim Elmalının içyüzünü vermektedir.

Olayların hızla geliştiği sırada AKİS Yayınlarının 3. kitabı "İsmet Paşayla 10 Yıl"ın II. cildinin baskısı Ajans-Türk Matbaasında tamamlanmış bulunmaktadır. "İsmet Paşayla 10 Yıl"ın bu kısmında Türkiyenin 27 Mayıs İhtilâline nasıl gittiği anlatılmaktadır. 27 Mayısın altıncı yıldönümüne yaklaştığımız şu günlerde bu eserin okunmasında sayısız fayda vardır. AKİS Yayınlarının 2. kitabı "Rus geldi aşka, Rusun aşkı başka" ise piyasada rağbet görmektedir.

AKİS okuyucularının, bu hafta derginin içinde bulacakları talepnameyi tezelden doldurup göndermelerini rica ediyorum.

Saygılarımla

Kurtul Altuğ

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Cilt : XXXV Sayı : 621 14 Mayıs 1966

YURTTA OLUP BİTENLER

A.P. Grupu Mecliste
Çatı çökerse, altında kalacaklar

Millet

Derdin başı

Seçimlerden bu yana türk milletinin içine düştüğü ve günden güne artan huzursuzluk, endişe şu anda en yüksek noktasına erişmiş bulunuyor. Tehlikeli Mayıs ayının memlekete ne getireceği, çok kimse tarafından sorulmaktadır ve buna verilen cevaplar iyimser olmaktan uzaktır. Rejimin selâmetini hukuken elinde tutan AP Grupunun, tıpkı bir başka Mayıs ayındaki DP Grupu gibi şikâyetçilerle birlikte şikâyet etmesi, fakat yapılanı yapmaya yanaşmaması ortalıkta bir karışıklık havası estirmektedir AP'yi bir seçim zaferinden sekiz ay sonra bu hale getiren kimsenin, Süleyman Demirel adını taşıyan ve kendisini bir gün siyaset sahnesinde "yıldız politikacı" bulan eski komisyoncu - mühendis olduğunu görmemek imkânı kalmamıştır. AP Süleyman Demirelden kurtulamadığı takdirde memleketin AP iktidarından kurtulması mukadderdir. Nitekim öteki Mayıs ayında da, Menderesten kurtulmak DP'yi kurtaracakken bu yapılmayınca memleket DP iktidarından, -ama bir başka tarzda- kurtulmasını bilmiştir.

DP İktidarı sırasında, bir DP takımı meselâ Dr. Gedikten, Dr. Saroldan, Zorludan şikâyet etmeyi kâfi bulur, derdin temelini görmemekte ısrar eder veya "Menderesi devirirsek, mahvoluruz" propagandasına kendini kaptırırdı. Partilerin ve iktidarların nasıl mahvolduklları bugün Türkiyede tecrübeyle bilinmektedir. Gedik, Sarol, Zorlu.. Bunlar, Menderesin yarattığı ve Menderessiz, yükseltildikleri mevkileri rüyalarında dahi göremeyecek tiplerdir. Bir kasaba doktorundan İçişleri Bakanı veya İdeal Arkadaşı yapmak, memleketin işlerini onlara gördürmek doğrudan doğruya Başbakanın kusuru, zaafı veya çapının delilidir. Kaldı ki, o günkü kasaba doktorlarının bugünkü kasaba doktorlarından gömlek gömlek üstün olduğu da bir gerçektir. Menderese kıyasla Demirel ne ise, Gedike kıyasla Sükan odur ve bunlardan birincilerin dahi, bir belirli yolu tutunca kendilerini, partilerini ve partililerini nereye götürdükleri hiç unutulmamalıdır.

Bilhassa bu hafta hadiselerin gerçekten merakla ve rahatsız duygular içinde takip edilmesindeki sebep, gidişe demokratik yoldan bir değişiklik verilmesi şanslarının elan mevcut olması, fakat bunların kullanılmasında yavaş davranılmasıdır. Süleyman Demireldeki tek aksaklığın tecrübesizlik olmadığı,

Hoca Efendi, otur oturduğun yerde!

Metin TOKER

Lâik Türkiye Cumhuriyetinde, Atatürk Devrimlerinin kırkıncı yılında inanılmaz bir hadise cereyan etmiş bulunuyor. Nerede, hangi zamanda yaşadığını unutacak kadar şaşkın bir hoca efendi fetvacı şeyhülislamlık rolündedir. Tam bir fütursuzlukla ve tehlikeli bir cüretle bazı kuruluşlara müdahalelerde bulunmaya kalkışmakta, kendisini müslümanlık ve müslüman vatandaşlar adına konuşmakta yetkili sanmakta, nenin caiz olup nenin caiz olmadığını söylemeye yeltenmektedir. Kendini ve haddini bilmez çok hoca başının, omuzlarının üstünden alındığı genç Türkiye Cumhuriyetinde bu fetva şeyhülislamlık heveslisinin aklını süratle toplaması ve derhal kendine gelmesi lâzımdır. Güvendiği dağlara kar yağmış olduğunu gördüğünde, şaşkın hoca efendi çok geç kalmış olabilir.

İbrahim Elmalıyı -hocanın adı budur- bir tek vaka olarak almak imkânı yoktur. Zaten, bu zatın kendinde Radyoya müdahale etmek hakkını görmesi Demirel İktidarının şaşılacak bir tutumunun neticesidir. Bir vatandaş Radyo programlarını gönlünce kâfi derece dinî bulmuyor ve bunu Cumhurbaşkanlığına ve Başbakanlığa istida ediyor. Başbakanlık, lâiklik umdelerine tamamen aykırı bir davranışla bunu nereye havale ediyor, bilir misiniz? Devlet Bakanlığına. Devlet Bakanlığı da istidayı Diyanet İşleri Başkanlığına gönderiyor. Şaşkın Başkan kalemi eline alıyor ve TRT Genel Müdürlüğüne bir fetva yolluyor. Bu fetva çizmeden yukarı çıkmanın tipik bir misalidir ve İbrahim Elmalı hakkında bundan dolayı hâlâ bir takibata geçilmemiş olması şaşılacak bir durumdur. Ama, radyo programlarıyla ilgili şikâyetlerin merciinin Diyanet İşleri Başkanlığı olduğunu sanan bir idare altında kim kimden şikâyetçi olacaktır?

İbrahim Elmalının cüreti, Türkiyede lâiklik umdelerine bağlı ve bunları savunmaya kesinlikle azimli herkesin gözünü açmalıdır. Fetvacı şeyhülislamlık müessesesi bu memlekette, bir daha geri gelmemek üzere kapanmıştır. Diyanet İşleri Başkanının böyle bir sıfatı yoktur ve buna heves etmesi ancak başına dert getirir. Radyo programlarının denetlenmesi lâzımsa, bunun yetkilisi başkasıdır. Radyo islâm dinini anlatan bir program düzenlese -düzenlemiştir de..- Patrik efendi kalkıp, ortodokslar namına protestoda bulunacak, ortodoksların radyolarının düğmesini çevireceklerini mi bildirecektir? Ermeni patriği, yahudi Hahambaşısı kendi dinlerinden olanlar adına böyle bir ses yükseltmek hakkına sahip midirler? Diyanet İşleri Başkanının Türkiye müslümanlarını temsil yetkisi bundan fazla değildir. Türkiyede her dine saygı gösterilmesini teminle görevli olan müessese, devletin kendisidir. Dışardan gazel okumak hiç kimsenin kârı bulunmamak gerekir. Bugün Radyoya müdahale edebileceğini sanan bir kuruluşla din üstüne talihsiz polemiğe girişmeye kalkan şaşkın hoca yarın kadınların eteklerinin boyunu düzenlemeye heveslenir veya deniz kıyafetleri hakkında mütaleada bulunursa kimse hayret etmemelidir.

Bu çeşit davranışlar, bir iktidarın yarattığı havanın neticesidir. TRT'ye fetva gönderen hoca efendi, Meclis kürsüsünden 19 Mayısçı kızların kılığını müstehcen ifadelerle tenkit eden A.P. milletvekili, Suudî Arabistanı model gösteren A.P.'li fıkra yazarı, hutbeler yayınlayıp "el haç" diye imzalar koyan A.P. organları bir tesadüf neticesi hep bir arada ortaya çıkmamıştır. Bir iktidarın başı, Bayram günü kendisinden makale istendiğinde vaaz yazarsa bütün bunları, hatta daha da ileri davranışları beklemek lâzımdır.

Bunlar, 1966 Türkiyesini 1920 öncesine götürmez. Ne şaşkın hoca efendilerin, ne ağızı salyalı milletvekillerinin, ne bezirgân yazarların buna gücü yeter. Ama irtica, kendisinde böyle bir kudret tevehhüm eder ve başını yavaş yavaş kaldırır. Tâ, memleketin sağlam kuvvetleri tarafından o baş bir kere daha koparılıncaya kadar.. Bu, memleket için, millet için yeni tarifsiz karışıklıkların, huzursuzluğun sebebi demektir. Bu teşebbüsler ilk adımda durdurulursa, lâik cumhuriyetin korunmasından başlıca sorumlu Hükümet, hatta onun üstünde Cumhurbaşkanı ve Meclis harekete zamanında geçerse bunlar birer tehlikeli vaka halinden çıkar, nihayet münferit vakalar haline gelirler. Aksi halde, artacak cüret ve fütursuzluk memlekette öyle bir hava yaratır ki kardeş kavgası kaçınılmaz hal alır

Şaşkın hocaya bak! Fetvacı şeyhülislamlık rolüne çıktığı yetmiyor, bunu gururla, basın toplantısı yapıp ilan ediyor. Bakana bak! Radyo programlarından şikâyeti Diyanet İşleri Başkanlığına, merci oymuş gibi intikal ettiriyor. Nihayet, Başbakana bak! İlk havaleden haberi olmasa bile, durumu öğrendiğinde harekete geçmek, fütursuz hoca efendinin kulağını çekmek hatırına dahi gelmiyor.

Nasıl gelsin ki, balık baştan kokmaktadır. Ama unutulan, bu memleketin sağlam kuvvetlerinin midesinin kokmuş balığa pek mütehammil bulunmadığıdır.

bının yanında, başta samimiyetsizlik, yani alaturka kurnazlık olmak üzere daha başka bir çok kusurun bulunduğu görülmeden radikal tedbirlere gitmek imkânsızdır. Kuvvetli kimseler karşısında el uğuşturmak, iskemlelerin kenarında oturmak, onların eline sarılıp öpmek, kendisine bunlar tarafından herkesin içinde küçük adıyla hitap edilmesini pişkinlikle kabul etmek iyi bir komisyoncunun vasıfları da bulunsa, her halde ciddi siyaset adamı vasıfları değildir. Üstelik, bunu yapan komisyoncu nasıl kafasından "Ziyanı yok, ben kârımı sağlayayım da.." diye geçirirse, o tip siyaset adamı için de prensip köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı demenin faziletidir.

Hiç kimse memleketi sekiz ayda bu kadar tehlikeli bir huzursuzluk içine atamazdı, hiç kimse bir sağlam iktidarı bu kadar yıpratıp ufalatamazdı, hiç kimse hadiseleri anlamakta, değerlendirmekte, ileriyi görmekte bu kadar hata, gaf yapamazdı. AP bir kefaret ödemek mecburiyetinde maalesef kalmıştır. Bu, bir ciddi ameliyata katlanmak zaruretidir. Demirel, çürük ve gülünç ekibiyle beraber iktidardan uzaklaştırılmalı, güven veren isimlerden teşekkül edecek yeni iktidar, ilk iş olarak, Demirelin gölgesinde yeşerip büyüyen ve Mevlût Yılmazlar, Refet Sezginler, Muammer Dirikler, Osman Yükseller tarafından temsil edilen cereyanı en sert, bunların memleketteki çömezlerine ibret teşkil edecek tarzda durdurmalı, ondan sonra, parlâmentonun diğer kuvvetleriyle medenî ve açık siyasî münasebet halinde, demokratik rejimin savunulmasına vakit geçirmeden girişilmelidir.

Bu ameliyata katlanmanın AP için zor olduğu muhakkaktır. Bu katlanmaya karşı bir takım hisler, yürek ezikliği kendini belli edecektir. Her ameliyattaki "mecburiyet unsuru" iç protestolara yol açacaktır.

Bunların hepsi doğrudur, bunların hepsi beşerîdir.

Ama, maalesef kangren olmuş bir vücudu ameliyat masasına bu sebeplerle yatırmamak, onu daha başka şeylerle birlikte göz göre göre ölüme terketmek her halde çok daha esef verici bir davranıştır.

AP için saat, 12'ye 5 vardır.

Faruk Sükan
Dr. No.

Meclis

Son gülen kim olacak?

Koca Mecliste bir tek kişi gülüyordu. Milletvekillerinin, gazetecilerin, dinleyicilerin ve hattâ kor diplomatik locasını dolduran şık elbiseli hanımların bile yüzleri endişe ile kararmıştı. Kaşlar çatılmış, sinirler gerilmişti. Bu ağır havayı, görüşülen meselenin vehameti yaratıyordu: Meclis polis tarafından basılmıştı! Buna sebep olan İçişleri Bakanı ve Hükümet en ağır kelimelerle itham ediliyordu. Bölükbaşı, AP Hükümetinin, Meclisi "esrar tekkesi basar gibi" bastığını belirtmişti. Ana muhalefet partisi lideri İnönü şöyle diyordu:

"— Bir İçişleri Bakanı yolunu şaşırmış olabilir. Ama suçlu olduğu, bileğinden yakalanıp en yüksek makamlardan millete ilân olunduktan sonra, emniyet kuvvetletrinin başında ve Hükümet içinde bulunması, emsali görülmemiş, aklın almıyacağı bir siyasî olaydır."

Feyzioğlu bağırıyordu:

"— İçişleri Bakanı, gazetecilere Zühtü Pehlivanlı ile yaptığı görüşmeyi dahi saklayarak demeç verdi. Yani, yalan söyledi!"

Dudaklarını ısırıp durmakta olan AP'liler artık dayanamadılar ve fırladılar. Yumruklarını sıktılar, bağırmaya başladılar. Fakat, o şahıs gene gülüyordu!.

Feyzioğlu, konuşmasına, Hükümet üyelerinin oturduğu locaya dönerek devam etti :

"— Bir ders almadığı anlaşılıyor. Geceyarısı tertipçisi bizzat Sükandır!"

Bu defa, AP'lilik damarı kabaran Başkan Bozbeyli de dayanamadı ve hatibin sözünü kesti. Ama, o adam hâlâ gülüyordu!

Feyzioğlu, sözlerinin kesilmesine bir mâna verememiş olacak ki, Bozbeyliye sordu:

"— Tertibin sahibi Başkanlık Divanı mıdır, yoksa Sükan mı?"

İşgüzarlık yaptığının farkına varan Bozbeyli sustu. O adamın gülümsemesi neredeyse kahkaha şeklini alacaktı. Salonu dolduran binlerce kişi üzüntü ve endişe ile kıvranırken, Bakanlar Kuruluna ait locada durmadan gülen, hattâ sırıtan adam, İçişleri Bakanı Faruk Sükandı!

27 Mayısa fiilî tecavüz

Garip tesadüf, Meclisin basılması olayı, geçtiğimiz haftanın Cuma gecesine rastladı. O gün AP'liler, eski Harp Okulu Komutanı ve MBK üyesi Sıtkı Ulayı dövmüşlerdi. O günkü toplantıda Seçim Kanununu yine görüşemiyen AP'lilerin gözleri, salondan çıkarken, olup bitenleri locadan tebessümle izleyen senatör Sıtkı Ulaya takılmıştı. Vay efendim, eski bir MBK üyesi, düştükleri bu duruma nasıl gülebilirdi? Bir - iki AP'li Ulaya lâf attı ve cevabını aldı. İşaret, Melâhat Gedikten geldi. Hâlâ kocasının itikamını almayı düşünen Melâhat Gedik, Hamidoya askerî erkâna ve senatörlere ait olan locayı göstererek bağırdı:

"— İndirin şu adamı!"

Melâhat Gedik, sonradan, bu teşviki MBK grup tebliğinde açıklandığında inkâr etti.

Bunun üzerine, AP'nin fedaî milletvekilleri, Ekrem Dikmen, Süleyman Ünlü, Hamit Fendoğlu - Hamido - ve İbrahim Aytaç dışarı fırladılar ve hışımla locanın bulunduğu ikinci kata çıktılar. Bu sırada sigara içmek için locayı terkeden Ulayı koridorda yakaladılar. İlk yumruğu Hamido savurdu. Ulayın kulak tozuna isabet eden bu darbeyi diğerlerinin yumruk ve tekmeleri izledi. Yumruklarının ve tekmelerinin al-

tında 27 Mayısın bir sembolünü bulmanın sevinci içinde sadistçe vuruyorlardı. Hamido hızını alamadı ve Ulayın kulağını ısırdı. Ulayı fena dövdüler. Kulağından ve alnından kanlar akıyordu. Bu sırada AP'li İdare Âmiri Zühtü Pehlivanlı ile AP Erzurum milletvekili Turhan Bilgin rahvan bir yürüyüşle olay yerine geldiler. Pehlivanlı, sâkin bir tavırla:

"— Yeter, ben geldim!" dedi.

Bu sözlerin taşıdığı mâna açıktı: Eski MBK üyesi nasibini almıştı. Artık kaçma zamanıydı!..

Sahiden de Pehlivanlının olay yerine gelmesinden sonra AP'nin kahramanları, geldikleri yoldan değil, dinleyicilerin salona girdikleri arka kapılardan firar ettiler.

CHP'lilerle AP'liler ikinci kata çıkan merdivenlerin başına geldiklerinde, Ulayı gazeteciler arasında, kanlar içinde revire giderken gördüler. Bu manzara, havayı bir kat daha gerginleştirdi. Şeref kapısına açılan salonda CHP'lilerle AP'liler arasında başlayan tartışma zaman zaman kavgaya kadar vardı. Az önce locaya küfürler savuran AP'liler, Ulayın durumunu gördükten sonra, olayın ciddiyetini kavrayarak telâşlandılar. İşin şaka götürür tarafı kalmamıştı. Ulay, Bütçeden bu yana, İrfan Solmazer ve Orhan Kabibaydan sonra AP'lilerin dövdükleri

Paylaşılmayacak bir şey yok..

Eğer siyasî cereyanların gazete sütunlarındaki temsilcileri gerçekten bir şey temsil ediyorlarsa Türkiyede, basiretle idare edilecek merkez partilerinin, isterlerse ortanın sağında, isterlerse ortanın solunda bulunsunlar, anlaşmamaları için hiç bir sebebin bulunmadığı görülmektedir. Sadece aşırı uçlar, ültralardır ki memleketi kendi sekter görüşlerinin bir modeli haline getirmek sevdası peşindedirler. Ya, teokratik bir islâm cumhuriyeti, ya da, nötralizmi amerikan düşmanlığı olarak anlayan bir başka, iptidaî Kamboçya veya altı ay evvelki Endonezya..

Amerika, meselâ TİP'li Çetin Altanın kâbusudur. Ama bu kâbus, bizim Amerika tarafından temsil edilen batılı demokratik sistemi benimsememizden doğmaktadır. Aslında bir merkez partisi olmak gereken AP'nin ültra sağcıların eline geçmiş bulunması, Demirelin ve ekibinin bunların oyuncağı veya teşvikçileri haline gelmeleri TİP'li yazarın hücumlarının şiddetinin artmasının sebebidir. Yoksa, her merkez partisi, Çetin Altanın, mürteci bir parti kadar menfurudur. Nitekim TİP'in basındaki temsilcisi açık açık "Hem aşırı sağın, hem aşırı solun karşısındayız diyecek bir iktidar"ı istemediğini ilân etmiştir.

Tekin Erer - Çetin Altan
Düşman kardeşler

Halbuki siyasî partilerden CHP ve öteki küçükler, memleketin sağlam kuvvetlerinden Ordu, Gençliğin güçlü bir kısmı "hem aşırı sağın, hem aşırı solun karşısında" bir temayülün sahibidirler. TİP'li Çetin Altanın istediği iktidar, aşırı sola göz yumucak iktidardır. Böyle bir iktidarı şimdiden kötülemek için TİP'in yazarı bunu "Amerikanın arzusu" gibi göstermektedir. Amerikaya karşı meselâ bu derginin, meselâ CHP'nin, umumî efkârın çok geniş parçasının aldıkları vaziyet ve hissettikleri duygularla Çetin Altanın düşmanlığı arasında uzaktan yakından hiç bir ilgi yoktur. TİP'in 1 numaralı propagandacısı, mevcut bir cereyanı kanalından çıkartıp başka bir kanala sokmanın hevesindedir ve bu oyuna Amerikanın su sağlaması propagandanın tesirini arttırmaktadır.

Aynı şekilde, ama öteki uçta da, meselâ AP mürtecilerinin -ve bütün mürtecilerin- sözcüsü Tekin Erer "Biz Suudî Arabistan olursak ne olur.." diyebilmektedir. Dost bir memleketin rejimi elbette ki bizi ilgilendirmez. Allah kendilerini, rejimleriyle mesut ve müreffeh etsin. Ama Türkiyenin 1966 yılında bir Suudi Arabistan haline getirilmesinin, bir komünist ülke haline getirilmesinden "hallice" hiç bir tarafı yoktur ve zaten bunun imkânı da mevcut değildir. Aşırı sağın hayallerinin aksine, böyle bir teşebbüs Türkiye için sadece karışıklık ve kan demektir, iç savaştan yobazlar değil, tarihimizin her devrinde olduğu gibi aydınlar, sağlam kuvvetler muzaffer çıkacaklardır.

Ne Kamboçya, ne Suudî Arabistan! Atatürkün Türkiyesi. İşte, AP mürteci kanadın elinden kurtarıldığı, kurtulduğu zaman bu ortak ideal demokratik rejimi isteyenleri bir araya getirir. Aşırı uçtakiler bunun mümkün olduğunu, her gün, ihtiyarlarının dışında haykırıyorlar.

Sese kulak vermemek günah değil mi?

üçüncü eski MBK üyesi oluyordu. Daha önce dövülenler de cabası... Gerçi Solmazerle Kabibayın dövülmeleri acele bir tatille gürültüye getirilmişti ama, Ulayın dövülmesi ne sonuç doğuracaktı?

Öküzün altında buzağı vaaa mı?

Olaydan sonra AP'lilerin en çok üzerinde durdukları mesele bu oldu. Hemen herkes birbirine "Bu iş böyle devam etmez" diyor, Ulayın dövülmesinin bardağı taşıran son damla olacağında ittifak ediyordu. Bir köşede Ali İhsan Göğüşle tartışmakta olan AP'li Sinan Bosna, endişe dolu bir ifade ile şöyle dedi:

"— Siz zannediyor musunuz ki, karpuz kabuğu sadece bizim ayağımızın altında? Bari Parlâmentoyu kapatıp gidelim."

Göğüşün karşılığı kısa oldu:

"— Biz sabıkalı değiliz. Siz kendinizi düşünün."

Bir başka köşede ise Turhan Bilgin kavgayı nasıl ayırdığını anlatırken, sigara üzerine sigara tazeliyordu.

AP'liler arasında başlayan panik yayılmakta gecikmedi. AP Grup Başkanlığı derhal bir bildiri yayınlayarak, olaya Sıtkı Ulayın sebep olduğunu çekingence ileri sürerken, onun dövülmesini de tasvip etmediğini ilân etti. Ulayı yumruklayanlardan Süleyman Ünlü -Orduya küfretmekten dokunulmazlığının kaldırılması için hakkında dosya vardır- o gece, Gaziantepe kaçtı. Diğer kahramanlar ise gece evlerinden çıktılar ve gizlenecek kovuk aradılar. AP'nin yönetici takımı da aynı telâşın içindeydi. O gece MBK Grupu Parlâmentoda toplanmış, bir ara Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Cihat Alpan da bu toplantıya gelerek Sunayın üzüntüsünü ifade etmiş ve bilgi almıştı. Bu toplantı hele bu ziyaretle daha çok önem kazanmış ve AP irileri iyice ürkmüşlerdi. Yalnız iktidarlarını değil, şahsi âkibetlerini de düşünmeye başlamışlardı. Her gelen haber gözlerinde korkunç anlamlar kazanıyordu: "Şu saatlerde mutlaka bir şeyler dönüyordu!" Ne yapıp etmeli, iktidarlarını ve canlarını emniyete almalıydılar. Menderes gibi ihtiyatsız davranmak istemiyorlardı. Ama yine de kendileri için her şey o kadar meçhuldü ki... Acaba, bir hareket yapmak isteyen varsa, İktidarın daha önce davranması mümkün değil miydi? Ah, bir ipucu ele geçirseler, rahatlayacaklardı. Hele bu ipucu CHP'nin aleyhine dursa!

Geceleri en önemli olayları bile evinde, sıcak yatağında telefonla izleyen İçişleri Bakanı Sükan, o gece Bakanlıkta, makamında kalmayı tercih etti. Sükanın o gece makamında kalmasına Özel Kalemde çalışan memurlar hayret ettiler. Fakat, Bakanın makamından ayrılmayışının sebebi saat 01,30'da anlaşıldı: Sükan, Millet Meclisinin AP'li İdare Âmiri Zühtü Pehlivanlıyı "önemli bir mesele hakkında" görüşmek üzere telefonla makamına dâvet etti. Pehlivanlı, önemli meselenin ne olduğunu öğrenmek için apartopar giyinerek İçişleri Bakanlığına gitti. Pehlivanlıyı sinirli bir tebessümle karşılayan Sükan, davetinin sebebini açıkladı: Emniyet Müdürlüğüne yapılan bir ihbarda, Meclisteki daktilo ve teksir makinelerinden bir kısmının beyanname basılmak amacıyla dışarı çıkarıldığı bildiriliyordu! İşte şimdi kendisi, bir İçişleri Bakanı olarak, aynı ihbarı, Meclis İdare Âmirine yapıyordu.

Pehlivanlının ilk düşüncesi şu oldu: Mademki böyle bir ihbar yapılmıştı, acaba Sükan niçin, TBMM nin iki yetkili şahsı Ferruh Bozbeyli ile İbrahim Şevki Atasaguna haber vermemişti? Sükan, Pehlivanlıyı uyandırdığına göre, Bozbeyli ve Atasagunu da uyandıramaz mıydı?

Fakat ne de olsa Pehlivanlı, İdare Âmirliği sıfatını taşıdığı kadar bir partiliydi de... Üstelik, ihbarı yapan kimse de Demirelin İçişleri Bakanı Sükandı! Sükan, değiştiri-

1966 YILINDA ATATÜRK TÜRKİYESİNDE BİR AP MİLLETVEKİLİ GENÇLİK BAYRAMINDA KIZ ÖĞRENCİLERİN ŞORT GİYMELERİNİ MECLİSTE KINADI... (Gazeteler)

— SENDE HİÇ UTANMAK YOK MU?..

leceği söylenen Kabinenin Demirele yakın üyelerindendi ve "İç Kabine"de yer alıyordu. Bu bakımdan, İçişleri Bakanının Meclisin dokunulmazlığını hiçe sayan ihbarını -aslında, üstü kapalı direktifini- ciddiye almazlık edemezdi. Hele Mecliste yapılacak aramada, Muhalefeti güç durumda bırakacak bir belge elde edilirse, bunda en büyük şeref payı da kendisine ait olacaktı. O takdirde Bakan bile olması mümkündü...

Sükan, saat 02.15'te Senato İdare Âmiri Hilmi Onatı telefonla aradı ve Pehlivanlının da yanında olduğunu bildirerek, "çok önemli bir mesele hakkında" görüşmek üzere kendisini makamına çağırdı. Onatın, geç vakitte uğradığı bir güçlüğü söylemesi üzerine, Pehlivanlının kendisini Mecliste beklemesi kararlaştırıldı.

Sıtkı Ulay arkadaşları arasında
AP'lilerin boy hedeflerinden biri

Meclise tecavüz

Bunun üzerine Pehlivanlı, Sükanın yanından ayrılarak Meclise hareket etti. Pehlivanlı karanlık gecede, önünde ışıksız bir kütle halinde heybetle yükselen Meclis binasına yaklaşırken çeşitli hislerin tesiri altındaydı. Ürkek, heyecanlı, fakat aynı zamanda ümitliydi. Bir ara tabancasını yokladı. Ne olur ne olmaz... Bu gece, her gece gibi değildi. Meclise varınca, pencerelere bir göz attı. Bir pencereye bakarken bir karaltının kıpırdandığını sandı, soluğu sıklaştı. Sonra, "kendimi toparlamalıyım" diye düşündü. Kapıdan girdiğinde ilk iş olarak Komiser Yardımcısı Selâmi Kazıcıyı çağırdı ve Mecliste arama yapılacağını bildirdi. O sırada Levazım Müdürü Ziya Fıçıcıoğlu ile Ayniyat Âmiri Muzaffer Ekin de Meclise çağırtılmıştı. Meclis içinde devriye gezmekte olan Hasan Göçmen ve Hasan Sunel adındaki resmî polislerle Sükanın gönderdiği sivil memurların da iştirakiyle aramaya geçildi.

Önce CHP Meclis ve Senato Grup odalarıyla CHP'li Başkan Vekillerinin odaları arandı. Dosyalar ve evraklar didik didik edildi. Çekmece karıştıranlar parmak izi bırakmamaya gayret ediyorlardı. Sessiz çalışıyorlardı. Sonra sırasıyla Millî Birlik ve Kontenjan Grup odaları hallaç pamuğu gibi atıldı. Buralarda da dikkatleri AP üzerinden kaydırabilecek bir vesika tespit edilemedi. Geceyarısı ekibi, AP Grupu, Başkan ve AP'li Başkan Vekillerine ait odalara yaklaşmadı bile. Arama faaliyeti sabah saat 7.30'a kadar devam etti, erken saatlerde görevleri başına gelen memur ve müsdahdemler odalara sokulmadılar. Onlar durumu anlamamışlardı. Arama ile ilgili herhangi bir zabıt tutulmadı.

CHP'li Meclis İdare Âmiri Sadrettin Çanga sabahın erken saatlerinde Meclise geldiğinde, Pehlivanlı ile karşılaştı. Pehlivanlı Çangaya, sâkin bir eda takınmaya gayret ederek, "İçişleri Bakanının ihbarıyla gece Mecliste bazı Grup odalarında daktilo ve teksir makinesi sayımı yapıldığını" söyledi. Çanga, sinirlenerek, "gaflette bulunmuşsun" dedi. Çanganın odasının ve CHP Grup salonlarının hali ise Pehlivanlıyı tekzip eder nitelikteydi. Makinelerle birlikte dosyalar ve evraklar da didik didik edilmişti. Demek ki bu -Sükanın iddia ettiği gibi- bir "ayniyat sayımı" değildi, bir baskındı. Haber derhal yayıldı ve büyük şaşkınlık yarattı. Çok kimse önce buna inanamadı.

Olayın memur ve müstahdemlerin ifadeleriyle de sabit olmasından sonra Meclis ve Senato Başkanlık Divanları ortak bir toplantı yaptılar. Saat 11'de Ferruh Bozbeylinin başkanlığında başlayan toplantıya Atasagun, Sırrı Atalay, Fikret Turhangil, Kadri Kaplan, İsmail Arar, Nurettin Ok, Ahmet Bilgin, Necip Seyhan, Hilmi Onat, Kâmil Karavelioğlu, Sadrettin Çanga, Zühtü Pehlivanlı, Muslih Görentaş, Nizamettin Özgül, Ömer Ucuzal, Nahit Altan, Adil Yaşa, Adil Kurtel, Abdülbaki Akdoğan ve Önal Şakar katıldılar. Önce Zühtü Pehlivanlı, sonra da Hilmi Onat birer konuşma yaparak, gece cereyan eden olayı anlattılar. İki İdare Âmiri de masum bir ayniyat sayımı yapıldığını iddia ediyor, suçsuz olduklarını belirtiyorlardı. Ferruh Bozbeyli ise sıkıntılı ve üzgün görünüyordu.

Konuşmalardan sonra Sadrettin Çanga bir önerge vererek, "Hükümetin tutum ve davranışının Meclisin şeref, haysiyet ve dokunulmazlığını ciddi surette zedelediğini" bildirdi ve "İçişleri Bakanının sert bir dille takbih edilmesini" istedi. Aynı anlamdaki diğer önergelerle beraber oylanan ve kabul edilen önergeye AP'li üyeler de müspet oy kullanmak zorunda kaldılar.

Saat 14.30'da sona eren toplantıdan sonra Bozbeyli ile Atasagunun yayınladıkları ortak bildiride, "TBMM çalışmalarının masuniyetini rencide edici bir hareketin tahaddüsüne âmil olduğu cihetle İçişleri Bakanının kınandığı", "Meclislerin yetkili organlarına haber verilmeden yaptıkları aramadan ötürü Pehlivanlı ile Onat hakkında ve olayla ilgili olarak tahkikat yapmak üzere İsmail Ararın başkanlığında

bir Tahkik Heyeti kurulduğu" açıklandı. Başkanlık Divanı Sükanı mahkûm etmişti!

Saf adam ve kundakçılar

O sabah Pehlivanlı, Mecliste gazetecilere geceki olayı anlatırken, olayın 1 numaralı kahramanı Sükan, Demirelle Buğday Sokaktaki evde iki saat süren bir görüşme yaptı. Cihat Bilgehanın da hazır bulunduğu bu görüşmeden sonra Sükan, gece Mecliste yapılan arama olayı hakkında bilgi isteyen gazetecilere, tereddüt etmeden:

"— Yalan! Böyle birşey yok" dedi.

Sonra da ekledi:

"— Meclisin polisler tarafından arandığını ilk defa sizlerden duyuyorum."

Demek ki taktik belli olmuştu: AP İktidarı masumdu. Olayı yaratanlar, uyduranlar CHP ile gazetecilerdi!..

Sükan ,MBK Grupu odasının da aranıp aranmadığı hakkındaki bir soruya ise şu cevabı verdi:

"— Milli Birlik Grupu odasının arandığı tamamen yalandır!"

Yani Sükana göre, haber "yalan", MBK Grupu odasının arandığı haberi ise "tamamen yalan"dı! Herhalde Sükan, olayın 2 numaralı kahramanı Pehlivanlının gazetecilere söylediklerinden habersizdi.

Olayın duyulmasıyla toplanan CHP ortak Yönetim Kurulu bir bildiri yayınlayarak, olayı protesto etti ve suçluların kanunlara teslim edilmesi gerektiğini bildirdi. Öğleden sonra toplanan CHP ortak Grupunda bir konuşma yapan Genel Başkan İnönü, olayı tahlil etti ve şöyle dedi:

"— İlk vazifemiz, Meclise tecavüz edenleri cezalandırmaktır. Eşkiyanın gece ne yapacağını bilemeyiz."

İnönünün konuşmasından sonra olayın sorumluları hakkında gensoru açılması için Meclis Başkanlığına başvurulması ve Meclislerin olağanüstü toplantıya çağrılması için faaliyete geçilmesi kararlaştırıldı. Hazırlanan iki önerge de aynı gün Meclis Başkanlığına verildi.

Ne var ki, Meclis Başkanı Bozbeyli, CHP'nin isteğini, Anayasanın ilgili maddesi gayet açık olduğu halde, kabul etmedi. Anayasanın ilgili maddesi şöyledir: "TBMM, araverme veya tatil sırasında, doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine Cumhurbaşkanınca toplantıya çağrılır. Meclis Başkanları da, kendi Meclislerini doğrudan doğruya veya üyelerinin beşte birinin istemi üzerine toplantıya çağırırlar."

Bozbeyli, Pazar günü önergeye verdiği cevapta, araverme veya bir tatilin söz konusu olmadığı gerekçesiyle Meclisin toplanamıyacağını CHP yöneticilerine bildirdi. Fakat, olağanüstü bir toplantı için gerekli olan şartlarda bir noksanlık yoktu. Önerge Meclis üyelerinin beşte birinin imzasını taşıyordu. Toplantının yapılması istenen gün de Pazardı.

Olağanüstü toplantı isteğinin reddedilmesi, Millet Meclisinin Pazartesi günü yapacağı toplantıya olaylarla ilgili olarak açıklama yapmak üzere ilk sözü Sükana verdi. Koşar adımlarla kürsüye gelen ve bir müddet milletvekillerini sırıtarak seyreten Sükan, bir seçim nutku edasıyla olayı anlatmağa çalıştı:

"— Grup odaları aranmışsa vazifemi terke amadeyim" dedi.

Sanki arama olayı Başkanlık Divanı kararı ile sabit olmamış ve Sükan suçlu ilân edilmemişti!.. Sonra da masum bir eda ile ekledi:

"— Olay, Cumartesi sabahı bana gazeteciler tarafından bildirilmiştir. Benim için önemli olan, Mahkeme-i Kübrada hesap vermektir."

Bu sözler, bazı AP'lilerin bile gülüşmelerine yol açtı. Fakat, buna aldırış eden kimdi!.. Bakan Sükan, gülüşmelere gülerek karşılık verdi ve sözlerini şöyle bitirdi:

"— Cenab-ı Haktan hepinize ilhamlar niyaz ederim!"

Bu sözü duyanlar, "Tamam, Demirel Sükanı feda etmeyecek" dediler.

Bozbeyli, Sükandan sonra, MP Grupu adına Bölükbaşıyı kürsüye davet etti. Bakanın sözlerini aklın ve mantığın süzgeçinden geçireceğini söyleyen Bölükbaşı:

"— Bu dünyada hesabını veremeyenin Mahkeme-i Kübrada hesap vereceğini tahmin etmem. Ahirette yalancı şahit bulunamaz, evraklar da tahrif edilemez" dedi, geceyarısı gizlice yapılan bir aramanın ayniyat sayımı olamıyacağını,

İnönü Mecliste konuşmasını yapmadan önce
Saat 12'ye 5 kala...

nem kazandırdı. Fakat, ortada başka bir mesele vardı. AP Grupu, hiç olmazsa tatile kadar Seçim Kanununu Meclisten geçirmek, seçmenin karşısına da prestijini kurtarmış olarak çıkmak istiyordu. Bunun için uğraşılırken şimdi ortaya hiç umulmadık, hesapta olmayan bir mesele çıkmıştı. Meclise yapılan baskın olayından önce Meclisin tatil günlerinde de toplanmasında direten AP Grupu acaba şimdi nasıl bir tavır takınacaktı?

Pazartesi ricati

Haftanın başında Pazartesi günkü toplantıya Bozbeyli başkanlık etti. Oysa sıra Nurettin Okta, o da gelmezse Ahmet Bilgindeydi. Bozbeyli, 6-7 Mayıs gecesi cereyan eden

buna 7 yaşındaki çocuğun dahi inanmıyacağını ifade etti. Sonra da, koltuğuna gömülmüş olan Demirele dönerek, ona kendi sözleriyle şöyle hitap etti:

"— Türlü çeşitli izah var ama, cevap teşkil etmiyor!"

Bölükbaşıdan sonra CHP Genel Başkanı İnönü söz alarak, olayın geniş bir muhasebesini yaptı ve safhalarını anlattı. Aramanın Meclise karşı işlenmiş bir suç olduğunu, bu suçun bilinerek ve tasarlanarak işlendiğini, aslında suç bulmak için yapıldığını ifade eden İnönü, sözlerine şöyle devam etti:

"— Bu kanun dışı tasallut, CHP'nin ve diğer Cumhuriyet Senatosu Gruplarının ne kadar cüretli ve düşüncesiz bir kasıt ve takip karşısında bulunduklarını gösterir. Bu kadar gözü kapalı bir suikast politikasının, suni vesikalar ve iftiralar yaratma devrine ya girmiş, ya girmek üzere bulunduğundan haklı olarak endişe edilebilir."

İnönü konuşmasını şu sözlerle bitirdi:

"— Biz, İçişleri Bakanının arama şeklinde belirli hale geten tasavvur ve tertibi karşısında siyasi partilerin emniyetini tehlikede görüyoruz. Önümüzdeki seçimde İçişleri Bakanının tertipleri içinde bir seçim emniyeti tasavvur etmenin imkânsız olduğunu bildirmeyi vazife sayıyoruz."

Aybar ve Alicanın, kendi Grupları adına yaptıkları konuşmalardan sonra AP Grupu adına Talât Asal söz aldı. Nasıl başarılı bir savunucu olduğunu Yassıada duruşmaları sırasında Menderesin avukatlığını yapıp aldığı neticeyle göstermiş olan Asal, kendini zorlayarak yaptığı konuşmada, olayın büyültüldüğünü, halkoyuna başka istikamette aksettirildiğini iddia etti ve bir dedektif edasıyla, şu soruyu ortaya attı:

"— Grup odalarına, kapılar kırılarak veya maymuncuk uydurularak mı girilmiştir?"

Asal, sık sık kahkahalarla kesilen konuşmasından sonra kürsüden inerken Demirel tarafından hararetle tebrik edildi.

Başkan Bozbeyli, Asalın konuşmasından sonra görüşmenin sona erdiğini bildirdi. Fakat nedendir bilinmez, ısrarla söz isteyen Pehlivanlıya söz vermedi. İnönü ve 93 arkadaşının İçişleri Bakanı hakkında gensoru açılması, Bölükbaşı ve Tahtakılıçın da genel görüşme açılması hakkındaki önergeleri okunduktan sonra Bozbeyli, Başkanlık Divanının Meclisin 10 Mayıstan 10 Hazirana kadar tatile girmesi yolundaki kararı hakkında üyelere söz verdi. Asıl mesele burada düğümleniyordu. Seçim Kanununu Meclisten çıkarabilmek için Meclisin tatil günlerinde de çalışabilmesini sağlamak amacıyla Başkanlık Divanına 147 imzalı önerge veren

Süleyman Demirel
Ko vadis Süleyman bey?

AP'lilerin tutumu hangi istikamette olacaktı?

Feyzioğlunun, CHP Grupu adına, Tahkik Komisyonunun raporu hazırlanmadan tatile girilemeyeceği yolunda yaptığı konuşmadan sonra AP Grupu adına İhsan Ataöv söz aldı. 147'lik önergeyi imzalayanlardan Ataöv, tatilin de lehinde konuştu. Bu 180 derecelik bir dönüştü. Demek ki AP, Seçim Kanunundan vazgeçmişti. Mecliste daha ağır darbeler yemekten ve ayağının altındaki zemini tamamen kaybetmektense Seçim Kanununu bir kenara fırlatmak onun için daha hayırlıydı.

Görüşmeler sonunda Başkanlık Divanının kararı AP'lilerin oylarıyla kabul edildi ve Meclis 10 Hazirana kadar tatile girdi. AP'liler Meclisten çıkarken yine de biraz tereddütlüydüler. Birisi:

"— Acaba bu tatille vartayı atlattık mı?" diye sordu.

Arkadaşlarının kendisine kötü kötü baktıklarını görünce sustu.

Lâiklik

Caiz mi, değil mi?
(Kapaktaki fetvacı)

Ünlü tarih profesörü Enver Ziya Karal, hayret dolu bir sesle,

"— Şeriatla idare edilmeyen bir devlette böyle bir müdahale çok garip!" dedi.

Karalın sözü, Diyanet İşleri Başkanı İbrahim Elmalının TRT'ye gönderdiği bir yazı ile ilgiliydi. Elmalı, sayı ve tarih taşıyan "T.C." antetli bu uzun yazısında TRT'ye, yayınlarında "uyulması caiz olan hususlar"la "uyulmaması iktiza eden şeyler"i bir fetva havası içinde bildiriyordu. Başkan, çok otoriter bir tavır takındığı bu yazısında TRT'ye, tepki doğurabilecek tarzdaki yayınını kesmesini ihtar ediyor veya bu hususta Diyanet İşleri teşkilâtı ile işbirliğinde bulunmasını istiyor ve şöyle diyordu: "Bir milletin radyosunun neşriyatı dinî-millî hissiyatı rencide eder mahiyette olmamalıdır. Aksi halde halk kitleleri radyolarının düğmesini çevirmek veya yabancı radyoları dinlemek zorunda kalırlar. Hele bu dinlenen radyolar 'Bizim Radyo' gibi kızılların organı olursa bunun vebali tamamen Genel Müdürlüğünüze râci olur.."

Burada dikkati çeken husus, Diyanet İşleri Başkanının, dolaylı bir ifade ile halka, "TRT'nin bugünkü yayınını dinlemenin caiz olmadığı"nı telkin etmesidir. Elmalı, yazısının -bir resmî yazının normal akıbetine uğrayarak- gizli kalması halinde, halka bu "önemli nokta"yı duyuramıyacağını hesaplamış olacak ki, TRT'ye gönderdiği yazıyı bir basın toplantısında da açıklayı-

vermiştir. Nitekim bu şekilde amacına ulaşmış, türk halkoyu, AP taraflısı gazetelerin manşetlerinde Elmalının TRT hakkındaki fetvasını "ibretle" okumuştur. Elmalı, 30 milyon müslüman türkün ve aynı zamanda islâmiyetin temsilcisiymiş tavrını takındığı bu yazısında islâm dininin hiç bir zaman gerilik unsuru olmadığını ileri sürmekte, ortaya "var mı bunun aksini ispat eden?" anlamlı sorular atmakta, bununla da kalmıyarak, lâiklik prensibini yok farzeden sözler sarfetmektedir. Meselâ şöyle demektedir: "Buna en güzel örnek, Japonyadır. Müsbet ilimlerin ve tekniğin alabildiğine ilerlediği ve geliştiği şu asırda, japonlar halen güneşe tanrı ve imparatorlarına da tanrının oğlu nazarıyla baktıkları, ne âdetlerinden, ne ananelerinden, ne de giyim ve kuşanmalarından en küçük bir fedakârlıkta bulunmadıkları, hattâ yukarıdan aşağı doğru yazılan ve hemen her kelimenin bir işaretinden ibaret bulunan kargacık - burgacık yazı sistemlerini el'an muhafaza ettikleri halde, ilim, teknik ve sanayide Amerika ile boy ölçüşmekte ve atbaşı gitmektedir."

Burun uzayınca..

Türkiyedeki lâik uygulamadan, lâtin harflerinin kabulünden ve din işleriyle dünya işlerinin ayrılmasından bundan daha açık bir şikâyet veya yakınma herhalde mümkün değildir. Üstelik bu şikâyet bir resmi yazıda yer almaktadır! Yazıda daha neler yoktur ki!.. Meselâ şu satır: "Körlük, topallık, yolculuk gibi haller dışında üstüste üç hafta Cuma namazına gelmeyen bir müminin imanı tehlikeye düşer." Elmalının bu yazısı şöyle sona ermektedir: "Keyfiyeti size -yani TRT yetkililerine- bildirmeyi ve bu yolda sizi ikaz etmeyi hem dinî, hem de millî bir vazife telâkki ediyoruz."

İstanbul Radyosunda birkaç hafta önce kültür yayınları arasında yer alan "Brahmanizm" adlı bir programı protesto etmek üzere İzmirden Hüseyin Dinmez adında bir şahsın, "300 imza" adına -ama bu imzalar ortada yoktur- Başbakana ve Cumhurbaşkanlığına çektiği telgrafın Başbakanlık tarafından Diyanet İşlerine havale edilmesi vesile sayılarak TRT'ye gönderilen bu yazı karşısında TRT ilgilileri şaşırıp kalmışlardır.

Bu, Elmalının TRT'ye ilk müdahalesi değildir. Bundan dört ay önce TRT'ye Diyanet İşleri Başkanlığından 1530 sayılı ve 8 Ocak 1966 tarihli bir yazı daha gelmiştir. Yine Elmalının imzasını taşıyan ve çeşitli direktiflerle dolu bu yazı da şöyle bitmektedir: "Bu sebeple alâkalılara emir verilerek, dinine samimiyetle bağlı bulunan halkımızı üzen, inciten bu türlü neşriyatın bir an önce kesilmesini ehemmiyetle rica ederim."

Öztrakın cevabı

TRT Genel Müdürü Adnan Öztrak, Diyanet İşleri cenahından gelen müdahaleye şu sert cevabı vermiştir:

"Diyanet İşleri Başkanlığının yazısı ve muhtevası karşısında hayret ve üzüntü duymamaya imkân yoktur. Brahmanizm hakkındaki program Türkiye Radyolarında din propagandası olarak yayınlanmaz, sadece türklere dünyanın diğer kesimlerindeki müesseseler hakkında bilgi vermek için yayınlanır. Bu amaçla 5-10 yılda bir defa bir konunun radyodan dinleyicilere izahının din propagandası şeklinde va-

NÜMUNELİKLER — Biri kalkar, halifeyle birlik olup Millî Mücadeleye ihanet edenlerin diliyle Atatürke yaylım ateşi açar; öteki, yobazlara "keçi sakallılar" dedi diye bir korgeneralin mahkemeye sevkini ister; bir diğeri, 19 Mayıs spor gösterilerine katılacak okullu kızların külotlarıyla bunu seyreden delikanlıların helâlara koşuşunu Meclis kürsüsünde ballandıra ballandıra anlatır. Atsanız atılmaz, satsanız satılmaz. Ne yapılır bu adamlar? Hadi, içlerinde en silik olanını ihraç ettiniz. Bu defa da başka dört-beş kişi bir olur, eski Harp Okulu Komutanına saldırıp, kulağını ısırır, başını tekmelerler. Süleyman Demirelin işi gerçekten zor!. 27 Mayıs düşmanlığı fikri üzerine parti kurulup, bu düşmanlıkta en ileri gidenler listelere yerleştirilerek seçim kazanılırsa, azıtanlar ihraç edilmekle huzursuzluk bitmez. Diriki atarsın, Gedik çıkar. Onu atarsın, 237 kahraman daha var!.

İşte, resimdeki kahramanlar: Osman yüksel Serdengeçti, Muammer Dirik, Mevlût Yılmaz.

sıflandırılmasını ancak gayrisamimi, maksatlı ve tertipçi kişiler yapabilir.

Allaha ve islâmiyete saygının ilk şartı, onları istismar etmemektir.

Düşünme ve öğrenme hak ve hürriyeti, insanın, yaradılışına bağlı en tabii hakkıdır. Düşünmek, idrak etmek ve yaratmak melekelerine sahip olarak var edilmiş bulunan insanın bu en tabii haklarının karşısına çıkacak zihniyet sadece irtica olabilir. Orada da her zaman ceza kanunlarının muhatabıdır."

Öztrak, geçen defa gelen yazıya, muhtar TRT'nin böyle anlamsız yazıların muhatabı olmadığı düşüncesiyle cevap vermemiştir. Ama bu defa, Diyanet İşlerinin bu akıl almaz davranışını ilgili bütün mercilere, TRT'nin cevabı ile birlikte bildirmeyi uygun görmüştür.

Demirelin Şeyhülislâmı

Elmalının davranışları gerçekten gün geçtikçe tuhaflaşmaya başlamıştır. Diyanet İşleri Başkanı, her şeyden önce, Anayaşanın lâiklikle ilgili hükümlerini kaale almamaktadır. Bununla da kalmamakta, Diyanet İşleri Teşkilât Kanununun kendisine tanıdığı yetkileri de fütursuzca aşmaktadır. 633 sayılı Diyanet İşleri Teşkilât Kanunu, Diyanet İşleri Başkanının ve teşkilâtının görev ve yetki alanını "ibadete müteallik hususlarla ilgilenmek" gibi bir ifade ile sınırlamıştır. Elmalının, TRT yöneticilerini, hukukçuları, tarihçileri ve bütün aydınları şaşırtan bu davranışları, aynı zamanda hafızaların tazelenmesine ve eski şeyhülislamlık müessesesinin hatırlanmasına sebep olmuştur. Bu müessese çok zaman padişahların işlerinin kolaylaştırılması için kullanılmıştır. Profesör Enver Ziya Karal bunu şöyle izah etti:

"— Eskiden padişahlar, imparatorluk ölçüsünde büyük bir işe girişecekleri zamanlarda, sulh akdetmek, harp açmak gibi hallerde şeyhülislamlardan fetva alırlardı."

Fetva ise şöyle tarif edilmektedir: Bir "amel"in, bir "fiil"in şeriat ilkelerine göre "doğru" veya "yanlış"lığını, "olur"luğunu veya "olmaz"lığını hükme bağlıyan ve yetkili din adamları tarafından çıkarılan hükümlere veya yazılı belgelere "fetva" denir. Fetvaları "Fetva Emini" hazırlar, Şeyhülislâm da bunların altına "olur" veya "olmaz" şeklinde kayıt düşüp, mührünü basardı. Fetvalar padişahlar tarafından daima iyilik için kullanılmamıştır. Padişahlar kendi kardeşlerini öldürtmek, şunun veya bunun malına istedikleri gibi tasarruf etmek için en zalimce ve mantıksız fetvaların altına şeyhülislâmların mühürlerini, diledikleri gibi bastırmışlardır.

Şimdi de Demirel İktidarı, TRT'yi ele geçirmek için fetva yolunu denemeye teşebbüs etmiştir. AP, bu kuzuyu -TRT'yi- yemek istemektedir. Aradığı, "suyu bulandırıyorsun" kabilinden bir gerekçedir. Bu gerekçeyi AP İktidarına sunan adam ise, Diyanet İşleri Başkanı İbrahim Elmalıdır. AP İktidarı, karşısına çıkan engelleri kendine mahsus silâhla devirme çabasındadır.

Mütedeyyin ve çok muhterem Başvekilimiz Süleyman Demirele

Uzun zamandan beri maddi ve manevi ızdıraplar içinde pençeleştiğimiz kâfi gelmiyormuş gibi, şimdi de bu aziz ve mübarek ayda Trabzon Hayrat Hademeleri tahsisat yoktur ve gelmedi gerekçesiyle maaş ve ücretimizi alamadık. Ve mağdur bir halimiz olduğunu beyan eder gerekenlere emru ferman buyurulmasını temenni eder ve Allahtan her işinizde yardımcı olmasını evkatı hamsede tazarru ve niyaz eder ellerinizden öperim.

Hafız Salih Bayraktar
Çarşı camii imam ve hatibi
Hayrat Hademesi Başkanı
Trabzon"

Diyanet İşleri Başkanı İbrahim Elmalı
Haddini bilmeyen hoca efendi!

Bu silâh, bilindiği gibi, din istismarıdır. Makam odasında namaz kılınmasına izin veren, bir vâiz ağzıyla "Ramazan Bayramı" makalesi yazan Demirelin bu alanda verdiği son örnek ise hayli ilgi çekicidir.

Arap harfleriyle dilekçe

Demirel, nurculuk faaliyetleri yüzünden Trabzon İmam-Hatip Okulundakı öğretmenlik görevine 1964 yılında son verilmiş olan Salih Bayraktar adındaki bir imamın, Başbakanlığa yollanan, arap harfleriyle yazılmış dilekçesini normal şekilde işleme koydurtmuştur. Hem de 1966 Türkiyesinde!. Demirele gönderilen bu dilekçe şöyledir:

"Essalâmu aleyküm ve rahmetullahı ve berekâtuhu

Bu dilekçe, Başbakanın direktifi ile Trabzon Valiliğine havale edilmiştir. Bu dilekçenin işleme konulduğuna dair vesika ise Trabzon Valiliğinin "155/130" sayı ve 18/2/1966 tarih ile Trabzon Müftülüğüne gönderdiği şu yazıdır:

"Konu: Çarşı camii imamı hk.

Müftülüğe
Trabzon

Çarşı camii imamı ve hatibi Salih Bayraktarın Başbakanın adına gönderdiği arap alfabesi ile yazılı mektup ekli olarak gönderilmiştir.

Adı geçen, maaş ve ücretini tahsisat yokluğundan alamadığını şikâyet ve ifade etmektedir. Gereğinin ifası ile sonucundan bilgi verilmesini rica ederim.

Hayrettin Hekimoğlu
(Vali muavini) Vali adına
(imza)"

Demirelin şefkatli kanatları altına sığınan bu imam hakkında Trabzon Valiliği Disiplin Komisyonunun aldığı kararın son kısmı ise şöyledir:

"....İmam Salih Bayraktarın Diyanet İşleri mensupları arasında gruplaşmalar ve ikilik yarattığı, nurcularla ve nurculuk faaliyetleriyle yakın ilgisi bulunup, bu faaliyetlere müzahir olduğu, meslek mensupları arasında ve ayrıca İmam - Hatip Okulu camiasında aslı olmıyan şikâyet ve ihbarlarla huzursuzluk yarattığı ve bu hareketlerinden de bir türlü vazgeçmediği anlaşıldığından 788 sayılı Memurin Kanununun 35'inci maddesi gereğince başka bir ile nakli gerektiğine, kabili itiraz olmamak üzere 18/2/1966 günlü birleşimde oy birliği ile karar verildi."

Görüldüğü gibi, İl Disiplin Kurulu Salih Bayraktarın nurculuk yaptığını kabul etmiş, fakat -arada Demirelin bulunmasından olacak- başka bir ile nakil gibi hafif bir ceza ile yetinmiştir. Yani bu imam, bundan böyle nurculuğuna, devlet kesesinden alacağı para ile devam edecektir!..

Cüpbeli başkan

AP İktidarının fetvacısı haline gelmeye başlayan İbrahim Elmalı renkli bir şahsiyettir. Birkaç gün önce bir mesai arkadaşı ile konuşurken dışarıdaki güneşli havaya bir göz attıktan sonra şöyle demiştir:

"— Yaz geliyor. Acaba beyaz cüpbe diktirsem mi? Bunu giymeye cevaz var mı?"

Elmalı, muhatabından "Gerçeker giymezdi!" cevabını alınca hiddetlenmiş ve çok ayıp ve garip bir durumdan bahsediyormuş gibi bir eda ile:

"— O zaten çarşıda pazarda da sivil gezerdi!" demiştir.

İbrahim Elmalı, Antalyanın Elmalı kazasında doğmuştur. Şimdi 61 yaşındadır. Öğrenimine İstanbul Darülhilâfe Medresesinde başlamış, buranın "Sahan" kısmında devam etmiştir. Medreseler kapanınca İlâhiyat Fakültesine geçmiş ve orayı bitirmiştir. Daha sonra İşçi Sigortalarında evrak kalemi şefliği, Üsküdar Müftülüğü ve nihayet İstanbul Müftülüğü yapmıştır. Ankarada iktidarı ele geçiren kendi kafasındaki politikacılara Elmalıyı, nurculukla ilgisi olduğu ifade edilen İstanbul İlim Yayma Derneği, "Müstakbel Diyanet İşleri Başkanı" olarak takdim etmiştir. Nitekim bu iş süratle gerçekleşmiştir. Eski Diyanet İşleri Başkanıyla devir ve teslim işlemi yapmaması ve onunla bir defacık konuşmamış olması, Elmalının karakteri hakkında fikir verecek bir noktadır. Yalnız eski Başkan, azil kararnamesini aldığı anlarda, bir özel kalem memuru odaya girmiş ve Gerçekere, kendisini Elmalının gönderdiğini belirterek, şöyle demiştir:

Adnan Öztrak
Hak bildiği yolda direnenlerden

"— Reis bey, 'arabayı kullanacaklarsa kullansınlar, yoksa ben kullanacağım' diyor"

Gerçekerin buna cevabı:

"— Dışarıda araba yok değil ya... Buluruz bir araba, gideriz buradan. Kullansınlar arabayı" olmuştur.

Elmalı, tayin olunduğu andan itibaren Diyanet İşlerine kendi damgasını vurmuştur. Bir kere, her konuda yerli - yersiz bol bol demeç vermeğe koyulmuştur. İlk demeçlerinden biri "aleviliğin söndüğüne" dairdir. Bu demeç Türkiyedeki alevî yurttaşların feveran etmelerine sebep olmuştur. Elmalı daha sonra teşkilât ileri kademelerinde, il ve ilçe müftülüklerinde fırtına gibi esmiş, yıllarca emek vermiş memurları hallaç pamuğu gibi atmıştır. Yaptığı azil ve emeklilik işlemlerinden çoğu hakkında Danıştay, "yürütmenin durdurulması" kararı vermiştir. Meselâ merkeze aldığı eski Sivas Müftüsünün özelliği, Atatürk büstünün önünde saygı duruşunda bulunmak, birkaç defa ilericilik hakkında konferans vermek ve mezhep ayırıcılığına cephe almaktır. Bu tayin ve azil furyasının başlıca özelliği de budur: Aydın memurlar yürütülmekte, yerlerine AP zihniyetine uygun kimseler getirilmektedir. Faaliyetlerin bir nevi restorasyon anlamı taşıdığı dikkatten kaçmamaktadır. Hatta Bilecik Merkez Vaizi Ahmet Yıldızkoparanın Seyfi Öztürke -Köy İşleri Bakanı iken- yazdığı bir gizli mektupta bu restorasyon programının ana hatları açığa vurulmuştur. 18.5.1965 tarih ve 2561 sayı ile Bakanlık arşivine kayıtlanan bu ilgi çekici belgenin en can alıcı satırları şunlardır:

"Bu fikirlerini muhterem Devlet Bakanı Mehmet Altınsoy dahi izah buyurdular. İşte, fikri fasit kalelerini yıkmak için ancak mümkin miktarda diyanette ıslahat ve bu gibi aydın müfti ve vaizlerin şarka veya körfez yerlere nakil ve kuran kurslarını köylere müftiler vasıtası ile hiç sezdirmiyerek efkârı umumiyeyi kazanmak ve inşallah ta büyük hoşnutsuzluk kazanarak ..... büyük faide temin edilir."

Bu karanlık fikirli vaizin Öztürkten ricası, kendisine gezici vaizlik verilmesi ve bu yolda çalışmasına imkân sağlanmasıdır. Nitekim Elmalının başkanlığından sonra, vaizin Öztürke yazdığı mektupta belirttiği yolda ilerleme sağlanmıştır. Yeni Teşkilât Kanununun ortaya çıkardığı 2000 imam kadrosunun dağıtımı tam bu programa göre olmuştur. Bakanlar Kurulu bu kadroların dağıtımında hudutlara, pilot bölgelere, imamsız nahiyelere ve nüfusu kalabalık köylere öncelik tanınması için karar aldığı halde bu kadrolar, AP'ye "tulum" rey veren köylere dağıtılmıştır.

Temsilcisine bak!

AP'li gazetecilerle büyük yakınlık kuran İbrahim Elmalı, muhalif saydıklarına hiç görünmemektedir. Geçen hafta Elmalıdan randevu istemek için Özel Kaleme başvuran

XXX

Benli Belkısla ihtilâl nasıl hazırlanır? — Kurtul "Menderesin 15 malı"nın ilk kurbanı oluyor — Traji-komik bir tahkikatın hikâyesi — Egemen aptallara karşı aptal rolü yapıyor ve en akıllıları direğe bağlı hal alıyor — 26 Mayıs gecesi İsmet Paşa "Allah rahatlık versin" deyip yatmaya çıkıyor.

Her halde, 1960 yılının 27 Nisanını, 28 Nisanını, 29 Nisanını ve onları takip eden Mayısı kolay kolay unutacak değilim. 27 Nisan bir Çarşambaydı. İsmet Paşa o sabah erken kalktı. Beni çağırttı. Mecliste, Tahkikat Komisyonuna görülmemiş yetkiler verilmesini isteyen Dörtlü Takrire karşı o konuşacaktı. Yazılı bir metin hazırlamıştı. Söyleyeceklerinin yayınlanmayacağını biliyordu. Bunlar gene kulaktan kulağa dolaşacaktı. Konuşması gizlice teksir edilecek ve el altından dağıtılacaktı. Yeni yetkileri sayesinde, gerçi Tahkikat Komisyonu istediği evi basabilecek, orada arama yapacak, her türlü evraka el koyabilecekti ama -nitekim biz de, hapishaneden kaçırmış olduğum yazılarımın müsveddelerini ve başa iş açacak başka kâğıtları o gün, Paşaların evinin kalorifer dairesinde yaktık- teksir makinelerinin en eminleri Genel Kurmaydaydı. Beyannameler orada basılıyor, oradan çıkarılıyor, gerekli yerlere sevkediliyordu.

İktidarın bunlara "İhtilâl Beyannameleri" dediğini düşündükçe, şimdi gülmeden edemiyorum. Beyannamelerde gizli hiç bir şey yoktu. Bunlar İsmet Paşanın nutukları, C.H.P.'nin tamimleri veya tebliğleriydi. Yani bunların hepsi açıktan söyleniyordu. Fakat her birine karşı bir yayın yasağı konulduğundan, ister istemez, bunlar bir beyanname mahiyeti alıyordu.

İsmet Paşa:

"— Ağzıma geleni söyleyeceğim.." dedi.

Niyeti kısa konuşmak, fakat hatırda kalan sözler, cümleler kullanmaktı. Bu sırada Koredeki, Syngmann Rhee'ye karşı olan ayaklanma başarıya ulaşmış, diktatör devrilmiş, yeni bir rejim kurulmuştu. Bizim gazeteler, bin tane yasak arasında bu hadiseye dört elle sarılmışlardı. Tıpkı Bağdat İhtilâli gibi Seuldeki gençlik hareketleri de bir model ve işaret gibi manşetlerde yer alıyordu ve İktidar buna fena halde kızıyordu. İsmet Paşa o sabah:

"— Türk milletinin Kore milleti kadar haysiyet sahibi olmadığını sanıyorlar. Bu millet hiç, Adnanın kurmak istediği rejimi kabul eder mi?" dedi.

İsmet Paşa sonradan bu benzetmeyi Meclisteki konuşması sırasında da yaptı ve D.P.'nin silahşörleri deliye döndüler. Zaten bütün konuşma, artık Türkiyede "İhtilâlin şartları"nın tamamlandığının ilanıydı ve İhtilâle yakılan yeşil ışıktı.

"— Paşam, artık bunları siz de kurtaramazsınız" diyerek güldüm.

İsmet Paşa:

"— Doğru, doğru. Onlara bunu da söyleyeyim" mukabelesinde bulundu.

Gerçekten de, kürsüden D.P. Grupuna dönmüş ve meşhur olan:

"— Artık sizi ben bile kurtaramam" cümlesini sarfetmiş.

Tabii Menderesin silahşörleri "Sen kendini kurtar", "Asıl biz seni kurtaramayacağız", "Sen kim oluyorsun" diye bağırıp çağırmışlar ama tam bir ay sonra -hem de, günü gününe- gencecik Harbiyelilerin arasında, korkudan titreyerek götürülürlerken her halde eski ve tecrübeli askerin, İsmet Paşanın ihtarını hatırlamışlardır.

İsmet Paşanın konuşmasına D.P. Grupunun ve Meclis Başkanlık Divanının mukabelesi, kendisine 12 celse için Meclisten çıkarılma cezasının verilmesi olmuş. Konuşmayı da zabıtlardan silmişler.

Sanki, böyle bir konuşma her hangi bir yerden silinebilirmiş gibi.. İsmet Paşa, ceza tebliğ edilince, hiç bir şey olmamışcasına salondan çıkıp gitmiş. Biraz Grup odasında oturmuş. Sonra eve geldi. Fakat Meclis, tabii birbirine girmiş. Başkanlık daha başka C.H.P. milletvekillerine de aynı tarz cezalar dağıtmış, fakat onlar dışarı çıkmamışlar. Bunun üzerine salona polis sokmak ve polis marifetiyle Başkanlığın cezalarını tatbik etmek zarureti hasıl olmuş.

Meclis toplantı halindeyken biz Akıste arkadaşlarla, benim odamda oturup ne yapacağımızı konuştuk. Meclis, Tahkikat Komisyonuna Menderesin istediği yetkileri şüphesiz verecekti. Memleket tam bir karanlığın içine sokuluyordu. Akis gibi bir dergi ne yazsa, suç sayılacaktı. Buna mukabil, mücadeleyi bırakmamız bahis konusu değildi. Akis, o günler, çok kimse için bir "tek ışık"tı. Dergi ile okuyucuları arasında, adeta gizli bir anlaşma da hasıl olmuştu. Bizim yazmadıklarımızdan dahi onlar ne demek istediğimizi anlıyorlardı. Öyle konuları ele alacaktık ki memleketin hali gözler önünde belirecekti. Çıkacak ilk sayının kapağına Benli Belkısın resmini koymak ve içerde uzun uzun onun maceralı aşk hayatını Türkiyenin en önemli konusu olarak anlatmak kararı böyle alındı. Yazı çok ince, çok dikkatli, çok da alaylı olacaktı. Benim de çalışmam gerekiyordu. İstanbulda Egemene, Belkıs Söylemezoğlundan ertesi gün için randevu alması talimatını verdik, ben de uçakla hareket ettim. Bu seyahatimin sonradan nasıl tefsirlere yol açacağını görerek şaşacaktım.

28 Nisan günü, Beyazıt meydanında talebe ile polis vuruşurlarken ben, Egemen ve Benli Belkıs Taşlıktaki Şark Kahvesindeydik. Belkıs bize, tatlı tatlı hayatını anlatıyordu. Egemenin hadiselerden haberi vardı. Bir akşam evvel, İsmet Paşanın 12 celse için Meclisten çıkarıldığı ve Tahkikat Komisyonunun inanılmaz yetkilerle techiz edildiği haberi C.H.P.'nin İstanbul teşkilâtına ulaştırıldığında Gençlik Kolları derhal faaliyete geçmişlerdi. Bu kolların mensubu üniversiteliler yurtları, talebelerin toplu halde bulundukları yerleri dolaşmışlar, herkesi ertesi sabah için Üniversitede gösteri yapmaya çağırmışlardı. Gençler bunun stajını, zaten. Kubalı Hadiselerinde geçirmişlerdi. Ondan, tertibatın nasıl alınacağını biliyorlardı. Üstelik, İktidarın tutumuna karşı bütün Gençlikte tam bir tepki vardı ve çocuklar heyecan içindeydiler.

Egemen, C.H.P.'nin Gençlik Kollarıyla sıkı temas halindeydi. Yardımcısını Beyazıta göndermiş, kendisinin nerede bulunacağını da ona haber vermişti. Bana:

"— Ağabey, ortalık karışacak.." dedi ve hazırlıkları anlattı.

Nitekim biraz sonra Şark Kahvesinin telefonları işlemeye başladı. Egemen konuşuyor, durumu gelip bana nakledıyordu. Hadiseler bir ara öyle hal aldı ki Belkısla mülâkatı bir gün sonraya bırakmamız zarureti hasıl oldu. Egemenle eve döndük. Belkıs gitti. Özden, beni Ankaradan, dergiden aradıklarını ve döner dönmez kendilerine mutlaka telefon etmemi istediklerini söyledi. O yıllar, ben İstanbuldayken dergiden her haber mutlaka kötü haberdi. Ya dergiyi toplamışlardı, ya bir dava açılmıştı, ya bir kapatılma kararı tebliğ olunmuştu. Hemen Ankarayı istedim. Bu seferki haber, mutaddan da fenaydı. Tahkikat Komisyonu ilk tedhiş denemesini, tabii Akis üzerinde yapmıştı. Hem dergi, hem matbaa kapatılmıştı. Polisler gelmiş, Kurtulu götürmüşlerdi. Saatlerdir Kurtuldan haber yoktu. Nerede olduğu bile bilinmiyordu. Ortalıkta dolaşan söylentilere nazaran Sıkı Yönetim ilan edilecekti. D.P.'nin Büyük Başları toplantı halindeydiler. Sıkı Yönetim üzerinde tereddütler vardı. Menderes Orduya güvenilip güvenilemeyeceğinden emin değildi. Fakat İstanbuldaki idarecıler asker karışmadan gençlerin durdurulamayacağını Ankaraya bildirmişler, işi polisle halledemeyeceklerini söylemişlerdi. Bir yandan Ordudan korku, diğer taraftan Ordunun gücüne ihtiyaç.. Telefonda benimle konuşan ve Müessese Müdürlüğü yapan kardeşim:

"— Ama her halde Sıkı Yönetimi ilan edecekler. Başka çareleri yok diyorlar" dedi.

Egemenin aldığı haberler de bunu teyit ediyordu. Gençler Sirkeciye inmişlerdi. Polis bir şey yapamıyordu. Karşıya geçişi engellemek için köprüler açtırılmıştı. Şehrin o kısmı gençlerin eline geçmişti. Gerçi Vali askerî kuvvetlerden yardım istemişti ve Ordu Komutanı -Fahri Özdilek- bazı birlikler göndermişti ama idare subaylarının elinde olmadığından bunlar fiili bir müdahalede bulunmuyorlardı.

"— İlk uçakla geliyorum" dedim ve Kurtulu askeri makamlardan sormalarını söyledim.

Kurtulun serencamını size anlatmalıyım. Bu, 27 Mayıs günü memleketin nasıl

bir idarenin elinden kurtarıldığını her şeyden daha iyi gösterebilecek bir hikâyedir.

Tahkikat Komisyonu yeni yetkileriyle Perşembe sabahı faaliyete geçti. Faaliyete geçti ve elini ilk bize attı. Saat 11'de, Kurtulu telefonla aramışlar.

Kurtul ilk önce işi pek ciddiye almamış. O sıralarda gazeteciler arasında yeni bir oyun oynanıyordu. Komisyonla başlangıçta alay eden gazeteciler birbirlerini işletiyorlardı. Kurtul da öyle sanmış ve telefondaki adamdan yazılı belge istemiş. Sonradan öğrendik ki telefon eden, Komisyonun savcısı durumunda bulunan Kemal Özermiş. Kemal Özer son derece nazik bir şekilde Kurtulun arzusunun yerine getirileceğini söylemiş. Kurtul o zaman vaziyetin ciddiyetini anlamış ve İstanbulda beni aramış. Çocukla görüşmek kısmet olmadı. Telefonla İstanbul irtibatı temin edilinceye kadar Kurtulu Emniyet memurları Tahkikat Komisyonuna zimmetle teslim etmişler.

Tahkikat Komisyonu, şimdi CENTO emrine verilen eski Meclisin bahçesi içinde, özel olarak hazırlatılmış bir binada çalışıyordu. Komisyonun kendi muhafızları, kendi odacıları ve kendi askerleri vardı. Kurtulu emniyet memurları Komisyonun polisine teslim etmişler. Bizim emektar Ademhan da Kurtulla beraber Komisyonun kapısına kadar gitmiş ve son dakikaya kadar orada beklemiş.

Kurtulu saat 13'e doğru içeri almışlar. Komisyon o zaman sorgu işlemini alt komisyonlar şeklinde yapıyordu ve böylece daha fazla sayıda adam sorguya çekme imkânına sahip oluyordu. D.P. iktidarının basın uzmanı geçinen Nusret Kirişçioğlular, Himmet Ölçmenler, Kemal Özerler, Osman Kavuncular Kurtulu sorguya çekmişler. Bir diğer grup ise o sırada İstanbuldan tevkif edilerek getirilen emekli Kurmay Albay Cemal Yıldırımı isticvap etmekteymiş.

Kurtulu Nusret Kirişçioğlunun başkanlığında çalışan alt komisyonun odasına almışlar. Odada uzunca bir masa varmış. Masanın etrafında beş üye bulunmakta imiş. Kurtul masanın bir ucuna oturtulmuş. Pençerenin kenarında bir sivil polis memuru daktiloya kâğıt geçirmiş ve Kurtulun sorgusu başlamış. Soruları önceleri Nusret Kirişçioğlu sormuş, sonra diğerleri de işe karışmışlar. Kurtulla Kirişçioğlu arasında konuşma başlamış:

"— Dergide ne iş yaparsınız?"

"— Yazıişleri Müdürüyüm."

"— Yazıları kim yazar?"

"— Bütün muhabirler yazarlar ama, onlara son şeklini ben veririm ve bunlar benim kanunî sorumluluğumda yayınlanır."

"— Peki Metin Toker ne iş yapar?"

"— Metin Toker Derginin başyazarıdır ve başyazılarını yazar."

"— Başka ne iş yapar?"

"— Vallahi, mecmuadaki işi budur. Onun dışındaki işleri ile ben ilgilenmem."

"— Şu anda Metin Toker nerede?"

"— İstanbulda. Şimdi her halde Taşlıktadır."

"— İstanbulda neler oluyor biliyor musun?"

"— Hayır! Burada olduğumdan, olayları takip edemedim."

Komisyon üyeleri sorguyu kesip birbirlerine manalı manalı bakmışlar ve "Hım.. İstanbulda imiş" demişler. Kurtul o sırada İstanbulda Üniversite olaylarının başladığını bilmediğinden bu bakışmayı ve sözü manalandıramamış.

Sorgu ayni hava içinde, ama gittikçe sertleşerek devam etmiş. Komisyon üyeleri Akisin, kapağında Cemal Yıldırım ve büyük bir kulak resmi olan sayısını Kurtula uzatmışlar, bazı pasajları okumuşlar. Sonra bu pasajların manaları üzerinde sorguya başlamışlar. Kemal Özerin bilhassa dikkatini çeken, derginin o sayısında kullanılan "Cemal Yıldırımın eksantrik tasavvurları" ve "kurdu kuzuya yedirmemek" tâbirleri olmuş. Kemal Özer Kurtula hışımla sormuş:

"— Bu satırlarla ne demek istiyorsunuz? Nedir bu eksantrik tasavvurlar, kurt kim kuzu kim?"

Kurtul, sakin cevap vermiş:

"— Mana açık, nitekim altında açıklaması da var. Eksantrik tasavvurlar şunlar: C.H.P.'liler pasif savunmaya geçecekler, mesela C.H.P.'li iş adamları bankalara para yatırmayacaklar, D.P.'liler ile iş münasebetinde bulunmayacaklar. Biz bun-

ları kabili tatbik olamayan eksantrik tasavvurlar olarak niteledik."

Kemal Özer birden elini masaya vurmuş ve son derece sinirli bir şekilde:

"— Kurtul bey, siz bizi oyalıyor ve hiç bir şey söylemiyorsunuz. Bizim yetkilerimizi size hatırlatmak lazım."

Bundan sonra Kirişçioğluna dönmüş ve Tahkikat Komisyonunun yeni yetkilerini hatırlatmasını istemiş. Kirişçioğlu da hatırlatmış. Kurtul bunları bildiğini, eğer isterlerse kendisini tevkif edebileceklerini söylemiş. Kirişçioğlu dehşetengiz bir şekilde:

"— O kadarla kalsa iyi" demiş.

Komisyonun Kurtulla uğraşmasının ilk kısmı tam üç saat sürmüş. O sırada D.P. Grupu toplantıya çağırılmış. Komisyon üyeleri de Grupa katılmak için Kurtulu bir odaya kapamışlar ve Meclise geçmişler.

Kurtul orada, tam altı saat tek başına beklemiş. Dehşet saçan bir engizisyon mahkemesi, 26 yaşında bir genç adam ve bir kaç metre eni, bir kaç metre boyu bulunan, duvarları yeşil boyalı, kapısı kilitli bir oda. Böylece Kurtulun paniğe kapılıp Akisin yazılarını benim yazdığımı söyleyeceğini ummuşlar. Komisyon üyeleri zaman zaman içeri girip Kurtulu tehdit etmişler. Bunların en azılısı, eski polis Ekrem Anıt olmuş. O, Kurtulu tartaklamış da.. Demiş ki:

"— Habis ruhlu bir adamın kurbanı oluyorsun. Bu yazıları Metin Tokerin yazdığını söyle, seni serbest bırakalım. Aksi halde sonun belli olmaz. Dışarda Örfi İdare var. Seni askerî hapishaneye göndereceğiz. Ya çıkarsın, ya çıkmazsın. Aptallığı bırak."

Kurtulun metanetini koruduğunu ve istediklerini söylemediğini görünce de bir yumruk atarak çıkıp gitmiş.

Kurtul odada beklerken Komisyon Cemal Yıldırımı sorguya çekiyormuş. Yıldırıma da çeşitli sorular sormuşlar ve Akisin yazdıklarını açıklamasını istemişler. Emekli kurmay albayın cevabı kesin olmuş:

"— Yazana sorun. Ben bir şey bilmiyorum."

Cemal Yıldırımı Kurtul kadar tehdit etmemişler. Zira, ne de olsa, bir eski askerden çekingenlikleri varmış.

Akşam saat 20.30'a doğru Kurtulu 15 kişilik büyük Komisyonun önüne çıkarmışlar. Komisyon adeta bir mahkeme havasında imiş. Başkan Ahmet Hamdi Sancar Kurtula önce nasihat etmiş, sonra sözü Çorum milletvekili ve Komisyon üyesi Kemal Biberoğlu almış, sert bir ifade ile eski soruları tekrarlayıp eski cevapları alınca demiş ki:

"— Bu şahit şehadetten imtina etmekte ve Komisyonumuzu ciddiye almamaktadır. Yalan söylüyor. Hakikatleri tahrif ediyor. Kendisine son bir fırsat verelim, doğruyu söyleyip kurtulsun. Yoksa, gereğini yapalım."

O sırada Bahadır Dülger oturduğu koltukta doğrulmuş ve yumuşak bir sesle Kurtula hitap etmiş:

"— Sen benim genç bir meslekdaşımsın. İstikbalin heder olacak. Gel, bize hakikatı söyle. Sonundan endişelenme. Senin istikbalini biz temin edeceğiz. Bu yazıları Metin Toker yazdı değil mi?"

Kurtul bir kere daha derginin çalışma şeklini anlatmış, yazıların muhabirlerden gelen notlarla yazıldığını, benim ise umumî havayı verdiğimi söylemiş. Kemal Biberoğlu tekrar bağırmış ve Ahmet Sancar da kararı Kurtula bildirmiş, şehadetten imtina ettiği için tevkif edildiğini söylemiş.

Kurtul evvela şaşırmış, sonra gülmüş ve polisler Kurtulu tekrar geçici mahpesine götürmüşler. Biraz sonra da Cemal Yıldırıma karar bildirilmiş. Bizim iki ahbap çavuşlar kapıda karşılaşmışlar. Kurtul o zamana kadar Cemal Yıldırımın yüzünü bir kere bile görmüş değildi. Orada tanışmışlar. Yıldırım:

"— Başımı derde soktun" diye takılmış. Kurtul da "Karşılıklı" demiş. İkisini de bir kaptıkaçtıya koymuşlar ve Ankara Merkez Cezaevine götürmüşler. İkisi de neşeliymişler. Berlin Otelden Yıldırımın eşyasını alırken Kurtul bize telefonla haber vermek istemiş, polisler mani olmuşlar.

Kurtulun tevkifinden sonra, gece, Komisyonun üç üyesi, Kemal Özer, Necmeddin Önder ve Ekrem Anıt Akisin idarehanesini ve matbaasını basmışlar. Baskına, beraberlerinde bir otomobil dolusu da polis getirmişler. Biz o zamanlar Rüz-

27 Mayıs gelip çatmış, bir dikta heveslisi tevkif edilmiş, kurduğu sistem bir süngü darbesiyle yıkılmış, hürriyet için mücadele edenlerin hapsedildiği mahpeslerin kapısı açılmıştır. Mahpus gazeteciler, başta bizim Kurtul, Ordu tarafından hapishaneden çıkarılıyor.

gârlı Sokaktaki bir hanın ikinci katında bulunuyorduk. Kapıyı çalmışlar, kapı açılır açılmaz içeri dalıp birer Sherlock Holmes edasıyla orayı, burayı karıştırmaya başlamışlar. Cemal Yıldırımla ilgili yazının müsveddesini arıyorlarmış. İdarehaneyi altüst etmişler, bulamamışlar. Benim odam kilitliymiş. Kapıyı kırıp girmişler. Orayı da aramışlar, tabii bir şey bulamamışlar. -Biz bütün müsveddeleri bir gün evvel yok etmiş, matbaanın kalorifer kazanında hepsini yakmıştık-. Hatırlarına matbaa gelmiş. Oraya gitmişler. Oranın da altını üstüne getirmişler. Tekrar idarehaneye döndüklerinde muhabir olarak bizde çalışan Atilla Bartınlıoğlunu yakalamışlar, bir daktilo getirtip onun ifadesini almışlar. Atilla da, Kurtulun söylediklerini tekrarlamış. Menderesin üç malı onu da tehdit etmişler. Kurtulun âkibetini söylemişler. Kurtulun ne olduğunu çocuklar öyle öğrenmişler. Atilla:

"— Benim bildiğim bu" demiş.

"Biz sana gösteririz" demişler, "hepinizi içeri tıkacağız" demişler, fakat daha ileri gitmeyip dergiden ayrılmışlar.

Tahkikat Komisyonu ben hariç, Akisin bütün mensuplarını sorguya çekti: Egemen, Âdemhan, Çoşkun Kırca.. söyletmek istediği, Akisin yazılarını benim yazdığımdı, İstanbuldan Egemeni getirttiler. Cemal Yıldırımla ilgili yazının notlarını Egemenin İstanbuldan gönderdiğini öğrenmişlerdi. Egemen onlara bir aptal rolü oynadı, idarehaneye gelip bunu bize anlattığında hepimiz yerlere yattık.

Egemene demişler ki:

"— Kurtul Altuğ, yazıyı senin gönderdiğin notlardan kendisinin yazdığını söyledi. İnanmadık, onu hapishaneye gönderdik. Aklını başına toplamazsan, sen de onun yanına gidersin. Söyle bakalım. Akiste her şeyi Metin Toker idare eder, değil mi? Sana da yazı için talimatı o verdi, değil mi?"

Egemen aptal, aptal:

"— Yok be amca. Metin bey bana İstanbulda bir talimat verdi ama, o başkaydı.." demiş.

Kirişçioğlu sormuş:

"— Ne zaman?"

Egemen:

"— 28 Nisanda. Metin bey o gün İsanbuldaydı" demiş.

Komisyonun dehşetengiz üyeleri

ümitle doğrulmuşlar. Necmeddin Önder:

"— Ne talimatı verdi, ne talimatı verdi? Söyle bakayım, sen iyi bir çocuğa benziyorsun" diye kurnazlık yapmış.

Egemen cevap vermiş:

"— Tabii söylerim, amca. Metin bey beni Taşlığa çağırdı, acele Ankaraya döneceğini bildirdi, hemen gidip bir uçak bileti almam talimatını verdi.."

"— Sen İstanbulda ne iş yaparsın?" diye sormuşlar. Egemen demiş ki:

"— Vallâ amca, benim Metin beyle alâkam onun biletlerini almak, yerlerini ayırtmaktır. Ha, bir de onu karşılar, bavulunu filân arabaya taşıtırım.."

Bu "amca, amca" lâfına nihayet Kirişçioğlu kızmış.

"— Sen bizimle alay mı ediyorsun? Ne amcası? Hakikatı saklıyorsun. Bu yazıları Metin Toker yazıp memleketi ihtilâle teşvik ediyor. İstanbul Hadiselerinde de onun parmağı var. Doğruyu söyle, yoksa senin ismini nüfus kütüğünden kazırız. O zaman seni Metin Toker kurtaramaz.."

Egemen hemen ağlama rolüne geçmiş ve korkmuş gibi görünmüş:

"— Vallâ doğru söylüyorum amca, iki gözüm önüme aksın ki benim bir şeyden haberim yok. Zaten Akisi kapattınız, işsiz de kaldım. Şimdi ne yapacağım?. Metin beyden bana ne, amca.."

O zaman Egemene vaadlerde bulunmuşlar. Bahadır Dülger iş bile teklif etmiş. Egemeni Zafere veya Havadise alacağını söylemiş. Kirişçioğlu:
"— Yazının orijinali nerede?" diye sormuş ve bir fırsat vereceğini söylemiş.

"— Git, müsveddeyi getir, seni serbest bırakalım" demiş.

Bu arada Osman Kavuncu söze karışmış:

"— Beyfendi, biz dün aradık, bulamadık. Boşuna göndermeyin.."

Bunu duyunca Egemen gene ağlamaya başlamış:

"— İşte amca, siz de yazının olmadığını biliyorsunuz. Beni göndereceksiniz, sonra yazıyı bulamadım diye tevkif edeceksiniz. Ben size ne yaptım? Şimdi İstanbula gitmezsem annem de merak edecek.."

Komisyondakiler bu sözlere gülmüşler. Kirişçioğlu yanındakilere "Bu, aptalın biri" demiş. Egemene de "Haydi defol. Şimdilik serbest bıraktık seni. Ama Ankaradan ayrılmak yok. Tekrar çağıracağız" diyerek yol vermiş.

Egemen bunları anlatırken kahkahadan kırılıyordu.

"— Allahtan ki senin Rıhtım Hadisesinde içeri tıkıldığını öğrenmemişler" dedim.

Egemen:

"— Amcalarda o kadar akıl ne gezer" diye güldü.

O kadar akıl "amcalar"da değil, mesela akıllı Kemal Aygünde bile kalmamıştı. Kemal Aygünü o yılın 19 Mayısında, İstanbulda Mübin gördü. Ömerin hanımı, bir disk kayması tedavisi için Ömerle İsviçreye gidiyordu. Özdene "İstersen sen de git" dedim. Son dakikada razı oldu. Fakat hareketi tatil gününe geldiğinden çıkış vizası alamadı. Mübini Kemal Aygüne gönderdim. Aygün Özdenin işini yaptı. Bu arada demiş ki:

"— Ağabeyin geldi, talebeleri karıştırdı. Bir avuç talebeyle ihtilâl yapacaklarını sanıyorlar. Ankarada biz Altındağını Kızılaya indirince Hanyayı, Konyayı görecekler. Bunu ona söyle.."

Artık en akıllıları, meşhur hikâyedeki gibi, direğe bağlı hale gelmişti.

Tahkikat Komisyonu Akisi kapattı, Akisin kapatıldığının söylenmesini de yasak etti. Zira bu, Tahkikat Komisyonunun bir tasarrufuydu ve bunları ifşa edenler hapis cezası yiyorlardı. O hafta Akis çıkmayınca, bütün okuyucular telefon ettiler, derginin neden çıkmadığını sordular. Bu telefonlara gayet masum bir sesle ve pek şaşmışız gibi:

"— Aaa, bu hafta çıkarmayı unutmuşuz. Kusura bakmayınız" diye cevap veriyorduk.

Herkes anlıyordu.

İsmet Paşa 27 Nisan ile 27 Mayıs arasında Ankaradan bir yere ayrılmadı. Ayten sokaktaki ev bir nevi karargâh halindeydi. İsmet Paşanın demeçleri burada hazırlanıyor, basına veriliyordu. Tabii basın bunları yayınlayamıyordu. O zaman bunlar teksir edilip her tarafa gönderili-

yordu. Aynı günler, İsmet Paşaya karşı bir suikastin hazırlandığı ihbarları başladı. Bunları en fazla bana bildiriyorlardı. Hiç unutmam, bir gece başucumdaki telefon çaldı. Heyecanlı bir kadın sesiydi. Ertesi sabah İsmet Paşanın evinin havaya uçurulacağını haber verdi. "Nasıl uçuracaklarmış?" diye sordum. Anlattı. Bir kömür kamyonuna dinamit dolduracaklarmış. Bu kamyon sokakta manevra yapıyormuş gibi İsmet Paşanın evine çarpacakmış. Hepimiz havaya uçacakmışız.

Bu ihbarları C.H.P. Merkezi ciddiye aldı ve akşamları eli silah tutan, gözü pek milletvekillerinin İsmet Paşanın evinde nöbet tutmalarını kararlaştırdı. Bunlar ilk akşamlar belki ciddiyetle beklemişlerdir. Uyku saati geldiğinde İsmet Paşayla kayınvaldem yukarıya, odalarına çıkıyorlar, milletvekilleri aşağıda, kendi başlarına kalıyorlardı. O zaman rakı veya votka şişeleri açılıyor, koyu sohbet başlıyordu.

Ben yandaki evde bir gece, sokaktan geçen süvarilerin gürültüsüyle uyandım. Pencereden baktım. Küçük bir süvari birliği, erleri silahlı olarak önümüzden gidiyordu. Ertesi sabah nöbetçi milletvekillerinden birine bunun ne olduğunu sordum.

"— Ne süvarisi?" dedi.

Beni uykumdan uyandıran gürültüyü, İsmet Paşanın gönüllü nöbetçileri duymamışlardı bile! Zaten bir süre sonra kayınvaldem nöbete ihtiyaç bulunmadığı hususunda C.H.P.'lileri ikna etti ve Mayısın sonuna doğru nöbet usulü kalktı.

İstanbulda NATO konferansının yapıldığı 2 Mayısı, 555 K'yı, Harbiyenin yürüyüşünü hep böyle geçirdik. Yabancı gazeteciler artık Türkiye başkentinin devamlı müşterileriydi. Bunlar İsmet Paşayla mülakatlar yapıyorlar, İsmet Paşa partide basın toplantıları tertipliyordu. Söylediklerini Türkiye ancak yabancı radyolardan dinliyebiliyordu. Bu gazetecilerden bir heyetle ben, 26 Mayıs günü Leyla Çambelin evindeki bir partide karşılaştım. Gazeteciler fransızdı. O gün kendilerini Zorlu kabul etmiş, hadiselerin bir avuç çocuğun marifeti olduğunu söylemiş, Hükümetin duruma tamamen hâkim bulunduğunu bildirmiş. Gazetecilere şehri gezdirmişler. Benim konuştuğum sakallı radyocu:

"— Sahiden, her yer sâkindi" dedi.

Dedim ki:

"— 13 Temmuz günü Bağdatta dolaşsaydınız, sanki Bağdadı sâkin bulmayacak mıydınız?"

O gece ihtilâl oldu. Sakallı fransız ertesi sabah, bütün barikatları yarmış, kapımdaydı.

"— Siz ihtilâlin olacağını biliyordunuz, bana çıtlattınız. Şimdi, bana bunun nasıl hazırlandığını anlatınız" diye tutturdu.

Güldüm ve Kemal Aygünü hatırladım.

Biz İsmet Paşayla, ihtilâli o günler konuşurduk. İsmet Paşa "Ordu kaynıyor" diyordu. İsmet Paşanın askerle bir teması yoktu ama, bir çok C.H.P. milletvekili çeşitli kanallar vasıtasıyla ihtilâlcilerden haber alıyorlar, bunu İsmet Paşaya ulaştırıyorlardı. Mesela bunlardan biri, Suphi Baykamdı. Fikret Ekinci ona Ordunun durumunu anlatıyordu.

Bir akşam, Suphi Baykam telefon etti. Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel izinli çıkmıştı. Bunu yaparken Ethem Menderese bir mektup yazmış, Kara Kuvvetlerine hitaben de bir mesaj yayınlamıştı. Mesajın metnini Suphi bana yazdırttı. İsmet Paşaya gösterdim. Mektuba gelince, İhtilâlden sonra ilan edilen metin, mektubun aslının metni değildir. Gürsel, mektubunda, fenalıkların asıl sebebi olarak Celâl Bayarı gösteriyor, fakat Adnan Menderesi tutan veya ona güvenen bir ifade kullanıyordu. Her halde İhtilâlden sonra, Menderesi metheden cümlelerin Gürselin ağzından söylenmiş olduğunun açıklanmasını ihtilâlciler mahzurlu görmüşlerdir.

İsmet Paşa bir gün, dalgın, şöyle dedi:

"— Asker ihtilâl hazırlıyor. Bunu görmemek imkânsız. Fakat hareketi Mehmetçiği kullanmadan yapmak lâzım. Bakalım, onu nasıl tertipleyecekler.."

Sonradan, ihtilâlciler de bana aynı şeyi söylemişlerdir. Demek ki askerler birbirlerini daha iyi anlıyorlar. Mehmetçik kullanmadan ihtilâl, Harp Okulu yürüdüğü zaman imkân dahiline girdi. O gün İsmet Paşa, Hindistan Büyük Elçiliğine davetliydi. Beraber gittik. 21 Mayıs-

tı. Davet, Türkiyeyi resmen ziyaret etmekte olan Nehrunun şerefineydi. Herkes heyecan içindeydi, zira öğleden sonra Harp Okulunun yürüyüşü olmuştu. Biz elçilikten ayrılıncaya kadar D.P. Bakanlarının irileri gelmediler. Biz çıkıyorduk, baktık dış kapının tam karşısında Zorlunun arabası bekliyor. Zorlu İsmet Paşayla karşılaşmak istememişti.

1960'ın bütün Mayıs ayı Ankarada gençlerin sokak nümayişleriyle geçti ve gençler hemen istisnasız her gün, Kızılayda bir gösteri başlattılar. Bunların her birine halk geniş ilgi gösterdi ve Hükümetten değil, gençlerden, yani Hükümetin muhaliflerinden yana olduğunu belli ettı. Halbuki, beş kişiden fazla kalabalıklara ateş açılacağı ihtarı yapılmıştı ve coplu polisler çocuklara aman vermiyorlardı. Nümayişçileri daima halk korudu. İktidarın tamamile yıprannuş, bitmiş olduğu açıktı. Fakat İktidar bir türlü kesin tedbiri alamıyordu. Eğer o günler, derhal doğru ve dürüst bir seçime gidileceği ilân edilseydi gösteriler hemen dururdu. Bunun yerine, 26 Mayıs sabahı gazetelerde, Menderesin başka bir oyununu okuduk: Tahkikat Komisyonu görevini tamamlamıştı, raporu hazırdı.

O sabah İsmet Paşa bunu gördüğünde "Adnan yeni bir tertip peşinde" dedi. Menderes çok taraftan sıkıştırılıyordu. D.P. Grupundan çok üye, gidişin nereye olduğunu farketmiyor değillerdi. Tuhaf tesadüf, o günler Cumhuriyette Yassıadanın bir fotografı çıktı. Yüksek rütbeli subaylar adayı gezmişlerdi. Ama kimse, buranın dikta heveslilerine mahpes olacağını bilmiyordu. Menderes Tahkikat Komisyonunun görevine son verip bu komisyonu lağvetmekle karışıklıkları durduracağını sanıyordu. İsmet Paşa:

"— Aklınca vakit kazanacak.." dedi.

Gerçekten de Menderesin, bu ilanı yaptığı 26 Mayısın gecesi Eskişehirde söylediği sözler, ettiği küfürler gerçek ruh haletini gösteriyordu. Biten, tükenen sadece D.P. İktidarı değildi. Asıl Menderes tamamile iflas etmişti. Türkiye ise, Tahkikat Komisyonlu veya Tahkikat Komisyonsuz, Bayar - Menderes Rejimini artık kabul etmemeye kesin karar vermişti.

26 Mayıs gecesi geç vakte kadar oturduk. Yandaki, bizim eve geçerken İsmet Paşa benimle birlikte bahçeye çıktı. Koluma girdi. Biraz yürüdük. Bugün gibi hatırımdadır. "İhtilâl kapımızda" dedi. Sonra, beni yanağımdan öptü. "Yalnızsın. Biraz okur, yatarsın. Allah rahatlık versin" diyerek kendi evine girdi.

Olacağından emin bulunduğu ihtilâlin o gece, kendisi uyurken yapılacağını bilmiyordu.

Ama D.P. İktidarının sonunun ihtilâlle geleceğini biliyordu.

İkinci Cildin Sonu

AKİS muhabiri, "benimle konuşun" diyen bir memurla karşılaşmıştır. Bu memurla gazeteci arasında şu konuşma geçmiştir:

"— Siz Diyanet İşleri Başkanı adına konuşmağa yetkili misiniz?"

"— Evet, yetkiliyim!"

"— Sizi Elmalı mı tayin etti?"

"— Evet.."

"— Daha önce neredeydiniz?"

"— Açıktaydım.."

"— Tahsiliniz?"

"— Tahsilim yok efendim. Şey.. lise mezunuyum.."

Bu memur, gazeteciyle uzun uzun konuşmuş ve ona, hiç çekinmeden, Elmalı adına fikir açıklamıştır. Bu arada, Anayasanın hangi maddelerinin lâiklikle ilgili olduğu sorusuna:

"— Bunu gayet iyi biliriz. Ama, herhalde madde madde ezberliyemeyiz" diye cevap vermiştir.

Gericiliği bir "telâkki meselesi" olarak kabul eden, "yobaz"ı, "imam-hatip okullarının açılmasına karşı koyan adam" olarak tarif eden Kemal Düzkale adındaki bu memur, bu arada şöyle demiştir:

"— Din adamı, bize göre, cemiyet doktorudur. Ancak cemiyet doktorları ile cemiyetin kalkınması ve kurtarılması mümkündür. Camilere kara kilit vurulmadığı müddetçe de lâiklik vardır."

Elmalının "tam yetkili" temsilcisi, nurculukla ilgili bir soruya:

"— Nurculuk yok, müslümanlar var" şeklinde cevap vermiştir.

Elmalı da, başkanlığının ilk günlerinde böyle bir demeç vermişti. Nitekim bu ifade tarzı, Diyanet İşlerinin bugün ortak sloganı halindedir. Bu kafayla Diyanet İşlerini yönetenlerin, aynı teşkilâtın 1964 yılında yayımladığı bir kitabın ismini dahi bilmedikleri anlaşılmaktadır: "İslâm Dininden Ayrılan Cereyanlar: Nurculuk"

Gerilik - İlerilik

TRT'ye gönderdiği yazı ile ilgili olarak yaptığı basın toplantısında İbrahim Elmalı, islâm dininin hiç bir zaman gerilik unsuru olmadığını ispatlamak için bazı sorular ortaya atmıştır. Bu sorular, şu günlerde, devrimci çevrelerin eğlence konusudur. Her soruya birkaç cevap verilerek Osmanlı Tarihini yaprak yaprak çevirmek eğlenceli olmaktadır. Meselâ Elmalı, şöyle bir soru sormuştur:

"— İlim adamları, hayvanlar ve nebatlar üzerinde incelemeler yapmak istediler de islâm dini buna mâni mi oldu?"

Buna verilen bir cevap şudur:

"— Osmanlı devrinde Tıbbiyede kadavra üzerinde otopsi yapılmasının fetva ile engellendiği ve doktorların şema üzerinde çalıştığı ne çabuk unutuldu?"

Elmalının bir başka sorusu ise şöyledir:

"— Tabibler, veterinerler daha iyi çareler aramak ve sebebi henüz meçhul bulunan hastalıkların mahiyetini araştırmak üzere araştırmalara ve incelemelere giriştiler de islâm dini onlara yardımcı mı olmadı?"

Bunun cevabı ise daha eğlencelidir:

"— Evet, diş doldurmanın caiz olmadığına dair fetva düzenlenmesi bu hususta çok faydalı olmuştur!"

Elmalının son sorusu şudur:

"— İnsanlığın refahı ve saadeti için mütefekkirler fîsebülillah çalışmalara kendilerini vakfettiler de, islâm dini 'hayır olmaz' mı dedi?"

Bu sorunun cevabı da şöyle verilmektedir:

"— Elbette 'olmaz' demedi. Bir şeyhülislâm, fetvası ile tarih, coğrafya ve lûgat kitaplarının matbaa makinesinde basılmasına lütfen izin verdi. Ama aynı fetva felsefe, sosyoloji, fıkıh ve kuran kitaplarının matbaa makinesinde basılmasını günah olarak ilân etmişti.."

Bu cevaplar din ile Elmalı tipi hocaların farkını da belirtmektedirler uzayıp gitmektedir. Ama bütün bu soruların hepsine verilebilecek bir ortak cevap vardır ki, Elmalı bu tarihî gerçeği hepten unutmuşa benzemektedir: İstiklâl Savaşı sırasında Şeyhülislâm Dürrizade Abdullahın, Atatürkü ve İstiklâl Savaşını "Hurûc-ı alessultan!" -Sultana karşı ayaklanma- ilân eden ve Anadoluda savaşanları eşkiya olarak adlandırıp, "nâs-ı Kuran mucibince katl ve kıtallerinin meşru" olduğunu bildiren fetvaları!..

Atatürk düşmanı Dürrizadeden bahsedilirken, Elmalı hakkında hazırlanıp devletin Güvenlik Kurulu yetkilileri tarafından IV. Koalisyonda Başbakana tevdi edilen bir raporu hatırlamamak haksızlık olacaktır. Bu raporda, Elmalının, İstanbul müftüsüyken yarattığı şöyle bir olaydan bahsedilmektedir: Elmalı, İstanbulda bir yerde Atatürk aleyhinde hakaretler savurmaya başlayınca, bir veteriner albay,

"— Böyle konuşmak size yakışmıyor! Siz, islâm dininde ölülerin ancak hayırla yâdedildiğini söylemiştiniz" demiştir.

Elmalının buna cevabı şu olmuştur:

"— Benim o sözüm bizimkiler içindi, kâfirler için değil!"

İşte Demirel İktidarının Türkiyenin başına musallat etmek istediği fetvacıbaşı böyle bir kimsedir. Ama tarihte, kendilerini makama getiren padişahlar hakkında "katli vaciptir" diye fetva vermiş olan şeyhülislâmların bulunduğu da unutulmamalıdır.

Kulağa Küpe...

Dostça kopya verelim !

İktidar 1966 Mayısında, hoşlanmadığı beyannameler karşısında, bunların yazıldığı ve basıldığı daktilolarla teksir makinelerini Mecliste aramış.

Bulamamış.

Şey.. 1960 Mayısında bu daktilolarla teksir makineleri bir kaç yüz metre daha ötede, Genel Kurmaydaydı.

O zamanki İktidar, bundan biraz geç haberdar oldu da..

Politikacılar

Bilgiçle yârenlik

Bilgiç:

"— Süleymanın basiretsizliği!" dedi.

Toplantıdakilerin bütün dikkati, bu sözün söylendiği köşedeki masaya çevrilmişti. İlgileri toplayan bu masada Prof. Dr. Muharrem Özsan, Dr. Muzaffer Argun, Dr. Necdet Okan ve Dr. Saadettin Bilgiç kafa kafaya vermişler, konuşuyorlardı. Arka masada hanımı ile oturmakta olan Nuri Ciritoğlunun gözleri de Bilgiçin üzerindeydi.

Bir doktor, yanında oturan meslekdaşına durumu göstererek,

"— Anlaşıldı... Bu seneki toplantıda eski günlerden çok politika konuşulacak" dedi.

Olay, geçtiğimiz haftanın sonunda, Cumartesi gecesi Ankara Palasta geçti. 1946 mezunu doktorların geleneksel gecesi yapılıyordu. Her yıl olduğu gibi doktorlar, şık giyinmiş hanımlarını kollarına takıp toplantıya gelmişler, yıllardır rastlaşmayan arkadaşlar birbirlerine okul lâkaplarıyla hitap etmişlerdi. Fakat kokteyl şeklinde başlıyan gece, bir türlü neşeli bir havaya giremiyordu. Herkesin zihni, bir gün önce Ulayın AP'liler tarafından dövülmesiyle başlayıp, Meclisin polis tarafından basılmasıyla gelişen olaylara takılmıştı.

946 mezunu doktorlar arasında bugün politika sahnesinde bulunanların çokluğu da bu havayı yaratan sebepler arasındaydı. Kemal Demir, Fikret Pamir -CHP senatör adayı-, Vedat Ali Özkan ve Saadettin Bilgiç de oradaydılar. Fakat en büyük ilgiyi, AP içinde Demirele karşı bir mücadele açmış olan Bilgiç topluyordu. Hele günün politik gerginliği içinde, Bilgiçin jestleri dahi anlam kazanmaktaydı.

Kokteylin sonuna doğru Bilgiç ve birkaç doktor, hanımlarını bir köşeye oturtarak, bir masanın başında toplandılar. İşte, yazının başında tasvir edilen ve etrafın ilgisini çeken topluluk böyle meydana geldi. Başlangıçta Bilgiç pek konuşmaya hevesli görünmüyordu. Birkaç espri yapıldı. Konuya Muzaffer Argun girdi:

"— Yahu, Saadettin, Ulayı da dövdünüz, şimdi ne olacak?"

Bilgiç cevap vermedi. Argun devam etti:

"— Ulay, 27 Mayısta Harbiye Kumandanıydı. O zaman onu babaları gibi seven 2000-2500 Harbiyeli halen orduda. Böyle vahim olay yaratılır mı?"

Bilgiç bu defa susmadı ve:

"— Süleymanın basiretsizliği.." dedi.

Bilgiç, Meclisin basılması hakkında da aynı şeyi söyledi.

"Bir dokun, bin ah işit.."

Bundan sonra sohbet koyulaştı. Masadakiler Bilgiçe, kendisinin parti içinde en buhranlı zamanlarda sorumluluk taşıdığını, tam iktidar yaklaşınca Demirelin tepeden inme getirildiğini söylediler ve bu konuda ne düşündüğünü sordular. Bilgiç içini çekti ve basından, özellikle Hürriyet gazetesinden şikâyet etti:

"— Genel Başkan seçiminde Hürriyetin bana çok zararı oldu" dedi.

Sonra, Bilgiçin doktor arkadaşları konuyu bugün parti içinde beliren mücadeleye getirip şöyle dediler: Bilgiç, Demirele karşı mücadelenin liderliğini eline almıştı. Memleket kötü bir durumdaydı. Bu mücadeleden bazı önemli sonuçlar umuluyordu. AP teşkilâtı da Bilgiçi destekliyordu. Meselâ Bilgiç ve kendisini destekleyen 15-20 arkadaşı, -Bilgiç bu noktada müdahale etti ve "en aşağı, 35 tane beni destekleyen arkadaşım var" dedi- partiden ayrılsalar her şey değişebilir, buhran çözümlenebilirdi.

Bilgiçin buna cevabı şöyle oldu:

"— Teşkilâta hakim olmak ancak partinin başında olmakla mümkün. Ben bugün partinin başından ayrılsam, bir hiçim. Süleyman da bir hiç olur. Bu bakımdan, parti içinde mücadeleye devam etmek durumu var.."

Masadakilerden biri, Bilgiçe sitem etti:

"— Yahu, sen hem bir mücadeleden bahsediyorsun, hem de gazetelere, 'Demirelle canciğer kuzu sarmasıyız' diye demeç veriyorsun" dedi.

Bilgiç hemen itiraz etti:

"— Demedim öyle bir şey! Ben, insan her zaman kuzu sarması gibi olmaz ki, bazen de geçer, karşılıklı mücadele eder, dedim. Gazeteler öyle yazdılar."

Bilgiç, kendisinin mücadelesinden çok şeyler umulduğunu söyleyen doktor arkadaşlarına, "bundan sonra hareketlerini, kendisi için beslenen umutları boşa çıkarmıyacak şekilde tanzim edeceğini" belirterek cevap verdi. Bu sırada -saat 24'e yaklaşmıştı- içeri Faruk Sükan girdi. Sükan da 46 mezunu idi. Bazı arkadaşları geceye gelip gelmiyeceğini öğrenmek için birkaç defa telefon etmişler ve Sükanın Demirelle beraber olduğunu öğrenmişlerdi. Hatta bir defasında telefona Demirel çıkmış ve "Faruk bey birazdan gelecek" demişti.

Sükanın gelişi havayı değiştirdi. Bilgiç sustu ve suratı asıldı. Sükanla aynı masada oturdular, fakat o andan itibaren sohbet kesildi.

Bilgiç ve yârânı yürüyor
Süleyman beyin ettikleri..

Rodezya

Alışverişteki dostlar

Geride bıraktığımız haftanın en son günü, Londra havaalanına, Rodezyadan gelen üç kişi indi. Gerçi Rodezyalı beyazlarla İngiltere arasındaki münasebetlerin bozulduğu günden sonra Salisbury - Londra seferleri hiç aksamamış ve bu hatta, en az, binlerce kişi gidip gelmişti ama, geçen Pazar günü alana inen üç kişi, bu binlerce kişiden pek değişik amaçlarla Londraya geliyorlardı. Bunların birincisi, Ian Smith'in sağ kolu, ekonomik danışmanı Sir Cornelius Greenfield; ikincisi, Salisbury hükümetinin müsteşarı Gerald Clark; üçüncüsü de, Kamu Hizmetleri Bakanı Stanley Morris'ti. Her üçü de, Londraya, İngiliz hükümetiyle görüşmeler yapmak üzere geliyorlardı.

Rodezyalı beyazların tek taraflı olarak bağımsızlıklarını ilân ettikleri 11 Kasımdan buyana Londra ile Salisbury arasında görüşmelere gidileceği, ilk defa, önceki hafta Başbakan Wilson tarafından açıklanmıştı. Fakat Wilson, İngiliz Devletler Topluluğundaki Asya - Afrikalı üyelerin hışmını üzerine çekmemek ve dünya kamuoyunun tepkisinden kurtulabilmek için, bu görüşmelerin gerçek anlamda görüşme olmayıp, bir zemin yoklaması olduğu noktasını önemle belirtiyordu. Wilson'a göre, Londranın âsi bir yönetimle görüşme masası başına oturması söz konusu bile olamazdı. Yapılan, Ian Smith hükümetinin fiili tanınması anlamına gelebilecek bir eşitler tartışması değil, Rodezyalı beyazlarla bir anlaşma zemininin bulunup bulunamayacağını araştıracak zemin yoklaması olacaktı. Tabii, bu arada, Rodezyaya uygulanan ekonomik tedbirler de devam edecekti.

Ancak, ne kadar gizlenilmek istenirse istensin ve ne ad verilirse verilsin, Londra hükümetinin Ian Smith ekibiyle görüşmelere girişmesi, Rodezya beyazları için büyük bir başarıdır. Gerçi ingiliz kaynakları Salisbury'nin ekonomik tedbirlerden büyük zararlar gördüğü ve bir uzlaşmaya yanaşmadıkça tek taraflı bağımsızlığını yürütemeyeceğini anladığı için Londra ile konuşmak zorunluğunu duyduğunu ileri sürmektedirler. Başka bir deyişle, bu kaynaklara göre, [illegible]'un ekonomik tedbirler po[illegible]ası başarıya ulaşmış ve Ian Smith bir uzlaşma yolu aramaktan başka çare olmadığını anlamıştır. Ancak, bu kaynakların unutur göründükleri gerçek şudur: Ian Smith, altı aydır, her zaman görüşmeye hazır olduğunu söylemiştir. Fakat Wilson, ekonomik tedbirlerin Rodezyalı beyazları eninde sonunda teslime mecbur bırakacağını düşünerek, daha doğrusu öyle düşünür görünerek, Salisbury ile şimdiye kadar konuşma yoluna gitmemiştir. Zaten gitseydi, Asya - Afrika dünyasında büyük gürültüler kopardı.

Göz boyama

Bu gürültüler gerçi şimdi de kopmaktadır. Fakat Wilson, dünya kamuoyunu, Rodezyalı beyazların nihayet görüşmeye razı olduklarını söyleyerek yatıştırmaya çalışmakta, alınması istenen kuvvet tedbirlerini unutturmak istemektedir. Ancak, biraz önce de belirtildiği gibi, görüşmeye razı olmak zorunda kalan, Wilson'dur. Böyle bir dönüş yapabilmek için Wilson, ekonomik tedbirlerle Rodezya meselesini yola getirmek için kuvvet kullanmaya bir türlü yanaşmadığına -acaba bağımsızlıklarını ilân edenler beyazlar değil de, siyahlar olsaydı, İngiltere gene ekonomik tedbirlerle yetinecek miydi?- ve ekonomik tedbirler de İngiltere ile Güney Afrika Birliği ve Portekiz arasındaki sürtünmeleri arttırmaktan başka bir işe yaramadığına göre, Rodezya konusunda eli kolu bağlı oturmayıp birşeyler yapabildiğini göstermek için Wilson'a konuşma yoluna gitmekten başka çare kalmamıştır. Fakat bu yolun da, sonunda, şimdilik iki taraflı baskılardan kurtulmuş olmanın verdiği rahatlık içinde bulunan Pretoria'dan başka hiçbir Afrika başkentinde olumlu sonuçlar yaratmayacağı açıktır. Zaten, anlaşıldığına göre, Londra ve Salisbury bu görüşmelere Güney Afrika Birliğinin aracılığıyla başlamışlardır.

Görüşmelerin Afrikanın siyah ülkelerini hiç memnun etmeyeceği açıktır. Çünkü bunlara, Rodezyalı beyazların tek taraflı bağımsızlıklarını ilân ettikleri gün kalınan noktadan başlanmıyacağı ortadadır.

Dikkat! Geceleri okumayınız!..

Ünlü New York Times gazetesi, geçenlerde, pek saygıdeğer amerikalı fanatiklerin hemen arkasında komünist, bozguncu parmağı arayacakları bir dizi yazı yayınladı. Amerikan basınını birazcık izleyenler bile, bu gazetenin komünistlikten, bozgunculuktan ne kadar uzak olduğunu pek iyi bilirler. Fakat bu sefer insan, ister istemez, gerçekten bunun Amerikanın düşmanları tarafından uydurulmuş bir hikâye olup olmadığını sormaktan kendini alamıyor.

Kendini alamıyor; çünkü bu anlatılanlara inanmak insana pek güç geliyor. Kendini alamıyor; çünkü amerikalı yöneticilerin, kendilerine göre pek haklı nedenlerle de olsa, böylesine akılsızca davranışlara göz yumacağına, tersine tepen tertipler için milyonlar dökeceğine ihtimal veremiyor. Kendini alamıyor; çünkü eğer bu anlatılanlar doğruysa, her ülkede uzaktan - yakından bir kamu göreviyle uğraşan herkesin, geceleyin yatarken, bir "büyük birader"in kendisini gözleyip gözlemediğini anlamak için kapıyı pencereyi iyice denetlemesi gerekmektedir.

New York Times'de yayınlanan yazı, adı bile insana dehşet veren CIA'nın, yani amerikan casusluk teşkilâtının hikâyesidir ve şimdiye kadar, hiçbir amerikan yetkilisi tarafından yalanlanmış değildir. Üstelik, New York Times, yalan yazmayan, yanlış yapmamak için de büyük çaba harcayan bir yayın organıdır. Bu bakımdan, inanmaya inanmaya da olsa, yazılanların doğruluğunu kabul etmekten başka çare yoktur.

New York'un ünlü günlüğünde yayınlanan bu yazı dizisinden çıkan en önemli sonuç, CIA'nın ahlâkdışı bir kuruluş olduğudur. Ne yazık ki, Amerikanın pek çok muteber müessesesi bu kuruluşa bilerek veya bilmeyerek âlet olmuşlardır. İnsancıl amaçlarla geri kalmış ülkelere gönderildiği bildirilen denizaşırı üniversite misyonlarına CIA'nın adamları katılmıştır. Bu üniversitelerin içinde Michigan Üniversitesi ve Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (MIT) gibi pek tanınmış ve sağlam öğretim müesseselerinin bulunduğunu söylemek, birçok kapalı gözleri açmak bakımından pek faydalı olacaktır sanırız. Hele bugün Amerikanın dünyanın dört bir yanına barış ve yardım havarileri gibi saldığı Barış Gönüllülerinin de bu yazı dizisinde sık sık anılması, bu kapalı gözleri biraz daha açmalıdır.

Yazı dizisinden çıkan ikinci önemli sonuç, saygıdeğer CIA'nın burnunu pek çok yabancı ülkenin içişlerine, hiç gerekmediği halde, pek fazla soktuğudur. Kongodan Ganaya, Koreden Vietnama kadar, inip çıkan bütün mevsimlik hükümetler CIA'nın onayı ile gelip, CIA'nın onayı ile gitmektedirler. Ne yazık ki, Amerikanın en büyük ümidi Kennedy bile, Domuzlar Körfezi çıkarmasında, CIA'nın yanlış bilgilerine dayanarak kararlar almıştır. Lâtin Amerika hükümetleri bu teşkilâtın elinde oyuncak olmuşlardır. Yazı dizisini hazırlayanlar Orta Doğu konusunda da dikkat çekici bilgi veriyorlar. Okuduklarımızdan anladığımıza göre, CIA orada da rahat durmamakta, özellikle petrol ülkelerinde büyük paralar dönmektedir.

Yazı dizisinden çıkan üçüncü önemli sonuç, CIA'nın yalnız dünyanın dört bir tarafında değil, Birleşik Amerikada da devlet içinde devlet olduğudur. Kennedy'nin yardımcılarından Arthur Schlesinger CIA'nın Amerika Dışişleri Bakanlığı kadar, yani 6000 kadar adamı olduğunu yazmaktadır. Eğer öyleyse, bugün her amerikan elçiliğindeki görevlilerin yarısına yakını CIA ajanıdır demektir. Teşkilâtın bir yılda harcadığı para, 500 milyon dolar, yani 5 milyar türk lirasıdır. CIA ajanları, bulundukları ülkelerde akla gelebilecek herkesle ilgi kurmakta, devlet başkanlarının sağlık durumlarından muhalefet liderlerinin politik görüşlerine kadar herşeyle ilgilenmektedirler. CIA'nın Washington üzerine büyük baskıları olmaktadır. Nitekim Kennedy, Domuzlar Körfezi çıkarmasını, yukarıda da söylediğimiz gibi, CIA'nın ısrarı üzerine yapmıştır. Bu sırada, Teşkilâtın başında, Amerikanın dehşetengiz Dışişleri Bakanı Foster Dulles'ın kardeşi Allen Dulles bulunuyordu.

New York Times'ın anlattığı hikâye, bu sütunlar çerçevesine sığacak gibilerden değildir. Fakat hikâye, CIA'nın ipliğini pazara çıkarmıştır. Bazı ülkelerin amerikan dostluğuna fazla belbağlayan yöneticileri, bu yazı dizisini ibretle okumalı ve CIA'nın, rüzgâr yön değiştirince, o zamana kadar tuttuklarını nasıl yalnız başına bırakıverdiğini iyice akıllarına yerleştirmelidirler.

Hatırlanacağı gibi, Londra ile Salisbury arasındaki görüşmelerin kesildiği sırada, siyahların siyasal yetersizliklerini kazanmadan Rodezyaya bağımsızlık verilip verilemeyeceği tartışılıyordu. Bugün ise, Ian Smith'in bağımsızlığı bir tartışma konusu yapması beklenemez. Olsa olsa, artık bir olup-bitti olarak ortada duran bağımsızlık işinde siyah çoğunluğa tanınacak haklar ve bu çoğunluğun ülke yönetimine katılması için gerekli görülecek süreler tartışılabilir. Buna karşılık, afrikalı devletler, yönetimin derhal siyahlara devrinde ısrar edeceklerdir. Bu duruma bakınca, bu hafta Londrada başlayan İngiliz - Rodezya görüşmelerinin, ortalığın gözünü boyamaktan başka ne işe yaradığını düşünmek yanlış bir davranış olmasa gerektir.

Tüli'den haberler

Çayda buluşanlar

Geçtiğimiz hafta kırmızı plâkalı arabalar Baraj yolunda yarış ettiler. Arabaların içinde Bakan eşleri, komutan eşleri ve sefireler vardı. Başbakanın eşi **Nazmiye Demirel**in çayına gidiyorlardı. Hepsi son derece şıktı. Kimi Baraj dekoruna uygun tayyörler giymişti, kimi de kokteyle gider gibi vizon etoller, emprimeler içindeydi.

Çay, sefirelerle Bakan eşlerini tanıştırmak için veriliyordu. Fakat herkesin birbirini tanıdığı söylenemez. Dışişleri Protokol Umum Müdür yardımcılarının eşleri **Emel Özmen** ve **Berrin Kurtbay** misafirleri kapıda karşılıyor, terasa götürüyorlardı. Burada Bakan eşleri bir tarafta, sefireler başka tarafta gruplaşıyor, birbirlerini süzüyorlardı. Çay içmek için aşağı salona inildiği vakit de aynı gruplaşma oldu. Bayan Demirel, Bayan **Tansel** ile başköşeye oturdu, Bakan eşleri ayakta kaldılar. Sefireler ise küçük salonda nereye oturacaklarını, çaylarını nasıl içeceklerini epeyce şaşırdılar. Neyse, sonra yukarı çıkıldı da herkes biraz nefes almak, konuşmak fırsatını bulabildi.

Nazmiye Demirel herhalde dantel kumaştan çok hoşlanıyor olmalı. Zira bütün elbiseleri dantel. Baraj çayında da siyah dantel tayyörü, taşlı iskarpinleri, kırmızı şapkasıyla çok "elegant" bir Başbakan eşiydi. Daha doğrusu, Baraj için fazla "elegant"tı. Sonra, göz makyajlarından da çok hoşlandığı anlaşılıyor. Halbuki birçok sefire, gözlerini az boyasa Nazmiye Demirelin âdeta daha güzel olacağını söylüyorlardı.

Bayan Demirel ve misafirleri
Kimileri dantel sever

Sefirelerin de karışık bir şıklı-

ğı vardı. Kimi çicek şapka giymişti, kimi şapkasızdı, kimi de tam spor üzerineydi. Hollandanın güzel sefiresi **Bn. Bakker** ile İngiliz sefiresi **Lady Allen** bu çayda bulunamadılar. Birinin işi varmış, öteki Londraya gitmiş. Yunan Elçisi de itimatnamesini o gün verdiği için, sefirenin yerini Müsteşarın eşi almıştı. İrfan Tansel ile Necdet Uranın eşleri çayda uzun kalmadılar. Fakat **Jale Tulga** âdeta evsahibeliği yaptı, Bn. Demirel ve Bakan eşleriyle uzun sohbetlere daldı.

Balo bolluğu

Geride bıraktığımız hafta Başkentte yine balodan geçilmiyordu. Önce CHP balosu, arkadan Çocuk Bakımı Derneğinin balosu, başkentlileri oldukça uykusuz bıraktı. CHP Kadınlar Kolunun tertiplediği balo Ankara Palas salonlarında büyük bir kalabalık topladı. Partinin, Ortanın Solu sloganını destekliyen ve desteklemiyen birçok grupu birarada yedi, içti, eğlendi. Yemekleri CHP'li kadınlar evlerinde hazırlamışlardı. Herhalde ev mutfağına rağbet fazla, büfe bir anda temizlendi.

Tabii, CHP'li kadınlar müthiş şıktılar. **Handan İnan, Nezahat Göğüş, Ayten Öztrak, Bn. Demir, Bn. Güneş** güzel tuvaletleriyle dikkati çekiyorlardı. Başka partilerden yalnız TİP'liler vardı. **Mehmet Ali Aybar, Sadun Aren, Çetin Altan, Behice Boran** grupu pistin hemen kenarında bir masada oturuyordu. Salonun başka bir köşesinde de **Muzaffer Karan, Şükrü Koç** ile heyecanlı bir şeyler konuşuyordu. CHP İstanbul senatör adayı **İhsan Topaloğlu**nun masasında petrol konuları tartışılıyordu. Kontenjan senatörü **Sadi Koçaş**ın masasında ise arap memleketleriyle ticari ilişkilerimizin geliştirilmesi meselesi...

İnönüler oldukça geç geldiler, bütün masaları bir bir dolaştılar, evsahipliği görevini yerine getirdiler. Öteki CHP'lilerde evsahipliğinden çok, âdeta bir misafir hali vardı. Birçoğu da arka salonlarda gruplaşarak, Meclis koridorlarının kulisine devam ettiler.

Şık bir gece

Bayan **Kafai**, şimdi Washington'da bulunan eski İran sefiresi Bayan Khoshravaninin kurduğu geleneği bozmadı. Elçiliğin güzel salonlarını Çocuk Bakımı Derneğine açtı. Dernek balosu yine aynı dekorda yapıldı, sadece bazı ilâvelerle... Arkada küçük bir salon "Haliç" adını taşıyordu ama, adından başka Halici hatırlatan hiç bir tarafı yoktu. Gene de, öteki salonların kalabalığından bunalanlar burada kahve içerek dinlendiler.

Bahtiyar Demirağ talihli bir doktor. Derneğini bütün sefireler, Ankara sosyetesinde tanınmış birçok kadın destekliyor. Bilhassa Dışişleri Bakanlığı mensupları o gece çok faaldiler. Kimi piyango bileti satıyor, kimi içki fişi, kimi içki barlarında çalışıyordu. Piyango oldukça zengindi. Balonun şanslı kadınları da **Firuzende Çağlayangil** ile **Valiha Bayülken**di. Birine buzdolabı, ötekine halı çıktı. Dışişlerinin erkek kadrosunun çok hırpalandığı şu günlerde hanımlara piyangonun en büyük hediyelerinin çıkması bir teselli mükâfatı olarak yorumlandı. Amerikan sefiresi **Bn. Hart** bu baloda müthiş şıktı. **Lâle Kura** değişik kuaförüyle herkesi şaşırttı. Protokol Umum Müdürünün genç **eşi** bu saçıyla biraz daha gençleşmiş, biraz daha güzelleşmişti.

Ümit sanatçılarda

Büyükelçilerimizin memleketi temsil görevini yerine getirip getirmedikleri çok tartışılabilir, fakat sanatçılarımızın elçiliğine söz yok. Paristen ve New-York'tan gelen haberler çok sevindirici. Bir süredir Amerikada bulunan mezzo-soprano **İncî Başarır**, Carnegie Hall'de verdiği konserle büyük ilgi toplamış, sesi ve kişiliği hakkında New-York Times gazetesinde güzel övgüler yazılmış. Violonist **Gönül Gökdoğan** Amerikadaki turnesini başarıyla bitirdikten sonra Parise dönmüş ve UNESCO merkezinde verdiği konserde çok alkışlanmış.

Paris Türk Klübünün düzenlediği karikatür sergisi de çok beğenilmiş.

Eskiler ve yeniler

Geçtiğimiz Cumartesi akşamı Süreyyada bulunanlar güzel bir gece yaşadılar. Pavyon çok kalabalıktı, masaların karma bir görünüşü vardı, kadınlar son derece şıktı. Bazı masalarda eski ve yeni iktidarın mensupları oturuyorlar, öteki masalara, DP devrinin aristokrasisiyle AP devrinin sonradan olma ve sonradan görme aristokrasisi arasındaki farkı ölçmek için çok zevkli bir fırsat veriyorlardı. Eski Bakanlardan **Sıtkı Yırcalı** ile yeni Bakanlardan **Nihat Kürşadı** yanyana görüp de mukayese yapanların neye karar verdiklerini tahmin etmek güç değil. Sıtkı Yırcalı ve eşi, **Recai Ergüder** ailesiyle beraberdiler. Nihat Kürşat ise CKMP'den AP'ye transfer eden **Nurettin Ok** ile Ankaranın Kim Novak'ı diye tanınan **Yaşar Borkurt** grupu ile ayni masadaydı. Yalnız Bakanlar arasında değil, gruplar arasında da büyük fark var, değil mi?

Biraz da sanat..

Türk Plâstik Sanatçıları Derneği, geçtiğimiz hafta Salı günü, Fransız Kültür Merkezinde dört sanat filmi gösterdi. "Rembrandt", "Franz Hals", "Piza Şehri" ve "Seramik Sanatı" adlarını taşıyan orijinal filmler sanatçılar ve sanatseverler tarafından büyük ilgiyle karşılandı.

Gösterime katılan sanatçılar arasında özellikle **Cemal Tollu, Cemal Bingöl, Melâhat Üren, Eşref Üren, Şeref Akdik, Turan Erol, Münip Özben, Suzan Koldaş, Hüsnü Züber, Şemsi Arel, Orhan Arel, Mukaddes Tolun, Ömer Hatiboğlu** dikkati çekiyorlardı. **Ahmet Andiçen** ve karısı da dâvetliler arasındaydı. **Bn. Andiçen** pek şıktı.

Dernekler

Işığa kavuşanlar

Orta yaşlı adam, yattığı yerden elini hafifçe yukarıya doğru kaldırdı, hareket ettirdiği parmaklarını saymağa koyuldu. Sonra, kendisine doğru eğilmiş olan beyaz gömlekli zata döndü, sevinçle:

"— Tamam! Bu gözüm de tıpkı öteki gibi görecek. Ötekini ameliyat ettiğiniz zaman da aynı şey olmuş, önce parmaklarımı saymağa başlamıştım, sonra herşeyi gördü."

Adam, anlatılmaz bir mutluluk ve sevinç içindeydi. Sesi titriyordu.

Olay geride bıraktığımız hafta içinde Cebecide, Ankara Üniversitesi Göz Kliniğinin üç yıl önce bağışlarla yapılan çok şık ve içaçıcı binasının aydınlık koğuşunda geçti. Konuşan orta yaşlı adamın adı İsmail Yelendi. Kayserinin Hisarcık köyünden Ankaraya, derdine deva aramaya gelmiş ve aradığını da bulmuştu. Derdi, dünyanın en büyük dertlerindendi. Kornea lekeleri sebebiyle görmez olmuştu.

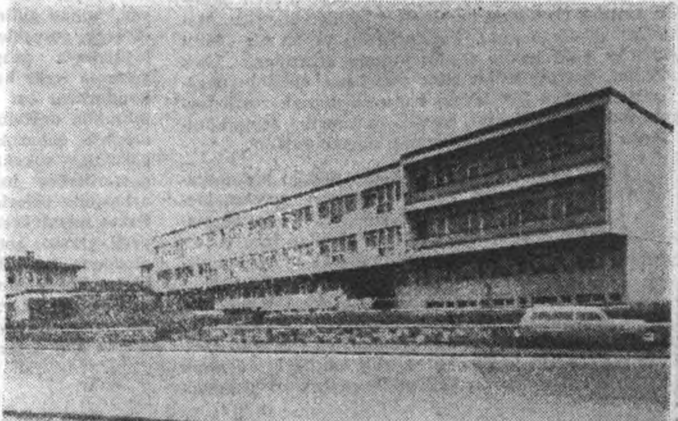
İsmail Yelenin gözlerini dikkatle muayene eden zat ise, Klinik direktörü Cahit Örgendi. İsmail Yelene önce bir ameliyat yapılmış ve sağ gözü bu ameliyattan sonra görmeye başlamıştı. Sol gözü için ise daha bir süre beklemiş, nihayet muradına ermiş, o da ameliyatla yenilenmişti.

İsmail Yelen minnetle doktorun ellerine sarılırken, koğuştaki diğer hastalar, yaşlı gözlerle onun sesini dinliyorlardı. Çoğu hiç görmüyordu. Bekledikleri olunca, onlar da tıpkı İsmail Yelen gibi ışığa kavuşacaklardı.

Hediyelerin en güzeli

Bekledikleri hediye bir gözdü, bir ölünün gözü. İnsanlar dünyadan göçtükten sonra fâni vücutlarının herbir parçası toprak olup gider. Ancak, gözlerini kan bankasına bağışlayan kimsenin gözü, o kimse öldükten sonra da başka bir insanda yaşamakta ve bu daha yıllarca görebilmektedir.

Bulanık korneaların şeffaflarla değiştirilerek gözün yeniden ışığa kavuşturulması cerrahinin en büyük zaferlerinden birisidir ve oldukça yeni olup, tıb dünyasında bir mucize gibi karşılanmıştır. Bunun ne demek olduğunu ise İsmail Yelen gibi yeniden gözlerine kavuşanlar çok iyi bilmektedirler. Ancak şeffaf kornea parçalarının bulunabilmesi için insanların birbirlerine yardımcı olmaları, birbirlerini öldükten sonra düşünebilecek kadar ilerlemiş olmaları lâzımdır. Bunun içindir ki dünyanın her yerinde bu amaçla çalışan göz bankalarına göz bağışlarını sağlamak üzere hayır kurumları kurulmuş ve bunların ilki 1945 yılında Birleşik Amerikada görülmüştür. İşte bu kuruluşlar sayesinde birçok insan, gözlerini öldükten sonra kullanılmak üzere göz bankalarına vasiyet etmekte ve bankalar da bu gözleri sırada bekleyen hastalara vermektedirler.

Göz Bankası binası
Ölülerden dirilere hediye

Türkiyede 1957 yılında kurulan dernek, memleketimizde bir Göz Bankası ve buna bağlı bir klinikle Araştırma Enstitüsü meydana getirmiş, bu yeni büyük keşfin memleketimizde uygulanmasına önayak olmuştur. Bu, Koç gibi tanınmış zenginlerin, Federal Almanyanın, Hazinenin yardımları ve gönüllülerin azimli çalışmaları ile elde edilmiştir. Gözlerini bankaya bağışlamak istiyenler yalnızca bir fiş doldurmakta ve bunu en yakınlarına teslim ederek, kendileri öldükten sonra, gözlerinin bir başkasında görmekte devam etmesini sağlamaktadırlar.

Prof. Dr. Cahit Orgen, AKİS muhabiri ile koğuşu terkederken, bir hastabakıcının kolunda odaya giren 16-17 yaşlarında bir gence tesadüf etti. Gencin hatırını sordu ,sonra AKİS muhabirine döndü, heyecanla:

"— Bu genç çocuk da gün ışığına kavuşmak için göz bekliyor" dedi.

Bebek ve ayı resimleriyle süslü çocuk koğuşunda küçük Hüseyin ile Sait de görebilmek, okumak ve okula gitmek için yine bu kutsal hediyeyi bekliyorlardı.

Moda

Hem ucuz, hem şık

Olgunlaştırmanın Konfeksiyon atölyesi, yaza girerken, Ankaralılara yine hem en güzel ve en ucuz hazır elbise modellerini, hem de bu modellerle en iyi bir haberi verdi: önümüzdeki yıl içinde Enstitü, aynı zamanda şık bir trikotaj konfeksiyonuna da kavuşacaktı.

Bu, kendi imkânları içinde şık giyinmek isteyen başkentli kadınlar için iyi bir haberdi. Memleketimizde, gündengüne daha fazla tutunan konfeksiyon, Olgunlaştırma Enstitüsünün öncülüğüyle, gerçekten, hazır elbiseciliğin en önemli niteliklerinden biri olan "ucuz fiyat" faktörünü de yavaş yavaş kazanmakta, giyimin evde ve ailede bir problem olmaktan çıkmasına yardım etmek-

Oyuna gelmemeliyiz !

Kendinden geçmişin biri, Atayı inkâr etmiş ve ona karşı düşmanın bile akıl edemiyeceği hezeyanlarda bulunmuş, dokunulmazlığına sığınarak da bunları aynı zihniyeti taşıyan bir gündelik gazetede yayınlamış.

Eğer mesele bundan ibaret bulunsaydı, zavallıya acımakla yetinmek gerekirdi. Ama ne yazık ki bu kudurmuş yazının yayınlandığı gazete 1966 Türkiyesinin Milli Eğitim Bakanı tarafından Milli Eğitim kurumlarımıza tavsiye edilmekte ve bu fakir milletin bütçesinden ayrılan paralarla, bedava olarak, öğretmenlere gönderilmektedir, Türkiyenin içinde bulunduğu karanlık tablo ve demokrasiye girdiğimiz günden bu yana içine düştüğümüz bocalamanın sebebi şu son günlerin birbirini izleyen olaylarıyla artık iyice suyüzüne çıkmıştır.

Benim gönlüm, bundan böyle, o pırıl pırıl bakışlı Atatürk çocuğunu bu zihniyet içinde yönetilen, Atatürk düşmanlığının tasvipciliğini yapan bir Milli Eğitim politikasına teslim etmeye elvermez. Türk aydını, bugüne kadar türk çocuğunu, Anadoluyu sömüren Kuran kurslarına karşı savunmak zorundaydı. Bundan böyle onu, Atatürkün temelini attığı okullarda da düşmandan korumak durumundadır.

Şimdi yurtsever türkün, aydın türkün bir noktaya muhakkak surette parmak basması gerekmektedir. Atatürk düşmanlığı, ileri Türkiye, hür ve bağımsız Türkiye düşmanlığı nasıl uzun yıllar bazı çevrelerde İnönü ve CHP düşmanlığı olarak maskelenmişse, bugün, Türkiyenin çağdaş uygarlığa kavuşmasını sağlıyacak olan reformlar, ileri görüş ve düşünceler de aynı şekilde, "komünizm" deyimiyle örtülerek itilmek istenmektedir. Kendi çıkarları için çalışan gerici kuvvetlerin bugün en büyük emelleri, türklere sempatik olmıyan bu kelime ile gerçekleri gizlemek ve toplumu bir kere daha Atatürk öncesine götürüp, bir kere daha felce uğratmaktır. Atatürke, İsmet Paşaya komünist diyen zihniyet, bundan sonra herkesi elbette ki çok büyük bir kolaylıkla lekeleyecektir.

Ben bu korkunç zihniyete iki hafta önce Kızılay meydanında rastladım. Yakasında Siyasal Bilgiler rozeti taşıyan bir genci birkaç sopalı adam kovalıyor ve meydana önceden yerleştirilmiş birkaç kişi de "vurun, öldürün, komünisttir" diye halkı tahrike çalışıyorlar ve halka, doğru olmadığını sonra tespit ettiğim bir takım olaylar anlatıyorlardı. Sözde çocuk, Amerikan Haberler Bürosunu "Yaşasın Rusya" diyerek taşlamış. Sözde, "Ben komünistim" diye bağırmış vesaire...

Meselenin ilginç yönü, olay yerinde sivil polislerin de bulunmasıydı. Fakat bunlar halkı tahrik edenlere değil, onları teskine çalışanlara müdahale ediyor, "aman gidin, konuşmayın, size birşey yaparlar" diyerek, gerçekleri konuşanları olay yerinden uzaklaştırmaya çalışıyorlardı. Yaratılmak istenen şey, yalnızca terör havasıydı. Bunu yapanların, bu yolun komünizme en elverişli yol olduğunu bilmemeleri mümkün değildir. Ama böylece, iyiniyetli halkı kandırmak çabasındadırlar. Halbuki o gün gözlerimle gördüm, sokaktaki adam, artık komünizmi tel'in gösterilerine inanmamakta ve bu kaba mizansenin arkasında nelerin gizlendiğini çok iyi bilmektedir. Fakat memleketin kaderini ellerinde tutan yetkililer, yerli - yersiz komünizm tehlikesinden söz edecek olurlarsa, bu kaba oyuna ancak âlet olurlar. Memleketin güvendiği sağlam kuvvetlerin oyuna gelmemesi, komünizmin karşısında tek çıkar yol olan ilerici yolda, samimi aydınlara yardımcı olması, Türkiyenin bugün için hemen hemen tek umududur.

Jale CANDAN

tedir.

Olgunlaştırmanın konfeksiyon defilesinde dikkati çeken başlıca şey, rahat, pratik, fakat aynı derecede şık kıyafetlerdi. Meselâ 55 liraya şık bir şömizye elbiseye, 40 liraya son model bir eteğe, 91 liraya bir döpiyese, 150 liraya abiye bir elbiseye, 175 liraya bir yazlık tayyöre sahip olmak mümkündü. Çok şık ve adamakıllı işli bir elbisenin fiyatı ise valnızca 200 lira idi. Ucuzluk Enstitünün iş merakını da engellememiş çok şık işlemeli blûzlar ve ketenler, küçük fiyat farklarıyla defilede yer almıştır.

Elbiseler genel olarak belden dikişsizdi, fakat belden dikişli, hafif büzgülüler de vardı. Bazıları ise eteğe doğru evaze iniyordu. Arkadan düğmeli kruvaze plâj elbiseleri, uzun veya kısa kollu siyah-beyaz kareli ve piyedöpullu şömizye elbiseler ,iki-üç renkli ketenden yapılmış, çok değişik geometrik elbiseler ve özellikle değişik pantalonlar, plâj ceketleri dikkati çekiyordu.

TİYATRO

Yarışmalar

Sessiz sedasız

Geride bıraktığımız hafta içinde, Fransanın sınır şehri Nancy'de, bir amatör türk tiyatro ekibi, 22 ülkenin ekipleri arasında birinciliği aldı. Ne yazık ki, bu büyük başarı, deve güreşlerini birinci sayfadan veren basınımızda lâyık olduğu ilgiyi bulamadı.

Sessiz sedasız kazanılan birincilik, her yıl bir ülkede yapılmakta olan Uluslararası Üniversiteler Tiyatro Festivalinde alınan birinciliktir. Yarışma bu yıl, Nancy Üniversitesinin öncülüğüyle Nancy şehrinde düzenlenmişti.

22 Nisan günü başlayan festival boyunca, günde dört oyun olmak üzere, 1 Mayısa kadar 40'dan fazla oyun görüldü. En çok ilgi çeken ve gerek halkın, gerekse tiyatro çevrelerinin takdirini toplayan ekip türk ekibi, oyun ise, Nihat Özer tarafından, Yaşar Kemalin "Yer Demir Gök Bakır" adlı romanından sahneye aktarılan "Uzun Dere" adlı oyun oldu. On yıldır Ankarada çalışmalarda bulunan, Türkiyenin en sürekli amatör tiyatro topluluğu Tiyatroseverler Gençlik Derneğinin Ankara Deneme Sahnesi tarafından hazırlanmış olan oyunu Yılmaz Onay sahneye koymuş, Osman Şengezer de dekor ve kostümlerini yapmıştır.

Şâhâne ilgisizlik

Ekibin Türkiyeden çıkıncaya kadar karşılaştığı sayısız güçlüğe bir de Paristeki Türkiye Büyükelçiliğinin şâhâne ilgisizliği ve çıkardığı güçlük eklendi Fakat Dışişleri Bakanlığının, kültür işleriyle uğraşan ilgililerinden Ömer Ersun ve Hamit Batunun sıcak ve yakın ilgileri, ekibin umut kırıklığını gidermeye yetti ve ekip, rakiplerinin gıptayla bakan gözleri önünde "Uzun Dere"yi oynadı. Daha yarışmanın sonucu alınmadan, oyunun tekrar oynanması için ısrar edildi. Fransız basını, radyosu ve televizyonu, gençlerimizi, Türkiyede bile hayal edemiyecekleri bir övgü yağmuruna tuttular.

Büyük ödül, Türkiyeyle Brezilya arasında paylaştırıldı.

Gençler, oyunu kendi ülkelerinin tiyatroseverlerine de göstermek istiyorlardı. Ama ne yazık ki, Paristeki Elçilik görevlilerimizin göndermeyi vaadettikleri dekorlar hâlâ Türkiyeye gelmiş değildir.

1 Piyes gördüm

Büyük Tiyatroda "Kireçli Bahçe"

Sevgisiz mutluluk olmaz

Oyun : "Kireçli Bahçe" ("The Chalk Garden") ; oyun, 3 perde.
Yazan : Enid Bagnold.
Çeviren : Cahit Okurer.
Tiyatro : Devlet Tiyatrosu (Büyük Tiyatro)
Sahneye koyan : Cüneyt Gökçer.
Dekor : Refik Eren.
Kostüm : Hâle Eren.
Oynayanlar : Nurşen Girginkoç (Mrs. St. Maugham), Deniz Gökçer (Laurel), Jale Birsel (Olivia), Tomris Oğuzalp (Miss Madrigal), Asuman Korad (Maitland), Şahap Akalın (Hâkim), Meliha Aknar (Hastabakıcı), Sunay Artuk, Gülseren Ündeğer (2. ve 3. adaylar).

Konu : İngilterenin oldukça tanınmış kadın romancılarından biri olan yazar, "Kireçli Bahçe"yle eski ingiliz aristokrasisinin modası geçmiş geleneklerine bağlı katı ahlâk ve eğitim anlayışının hakim olduğu Mrs. Maugham'ın evini, o evin havasını kasdetmektedir. Yetiştirmek istediği "çiçek" de, torunu küçük Laurel'dir. Değişen dünya ile beraber ingiliz aristokrasisinin değer ölçülerinin de değişmesi gerektiğini ona, kendi hayatını dilediği gibi yeniden kurmuş olan kızının cesur davranışı da anlatamamıştır. Ama torununa mürebbiye olarak tuttuğu Miss Madrigal ona da, gerçeklerden habersiz, büyükannenin alabildiğine şımarttığı -ve yalan söylemeyi de göze alarak öz annesine düşman ettiği- torununa da "kireçli bahçede çicek yetişemeyeceği" ve "sevgi olmadan mutluluğa erişilemiyeceği" gerçeğini anlatmakta zorluk çekmiyecektir. Oyun bir bakıma, geleneklerine sıkısıkıya bağlı ingiliz toplumunda kuşaklar -ve sınıflar- arasında açılan uçurumun ve bu uçurumu kapatmak için sessizce harcanan çabaların ustaca çizilmiş bir tablosunu sunuyor.

Beğendiğim : Yazarın bir büyükanne ile torunu etrafında geçen ilginç bir vaka içinde, iki zıt dünya görüşünü ve bir kuşak kavgasını çok ölçülü bir diyalog arasından duyurmayı başaran ince tekniği. Cüneyt Gökçerin oyuna "ton"unu ve "ingilizlik"ini kazandıran sadeliği ve -"yoğun"luğu- içinde etkili, ifadeli sahne düzeni. Deniz Gökçerin, sahnelerimizde eksikliği yıllardır duyulan "gençkız" tipi olarak, ilk önemli rolünde, dikkati çeken doyurucu ve zarif oyunu. Şahap Akalınla Tomris Oğuzalpın çok değişik ve başarılı kompozisyonları. Asuman Koradın son derece sevimli Maitland'ı...

Beğenemediğim : Önemli bir rol olan Mrs. Maugham'da Nurşen Girginkoçun, temsil ettiği sınıfı ve dünya görüşünü yansıtmaktan uzak ve soylu bir ingiliz kadını için biraz fazla "gürültülü", biraz da fazla "yapmacıklı" oyunu.

Sonuç : Ustaca yazılmış, iyi oynanan bir oyun.

Naciye FEVZİ

Festivaller

Cannes yirmi yaşında

Uluslararası Cannes Film Festivali önce, İkinci Dünya Savaşının arefesinde, o vakit dünyanın tek büyük festivali sayılan, ama gittikçe yalnız Nazi Faşist mihverine bağlı ülkelerin temsil edildiği Venedik Film Festivaliyle rekabet etmek üzere tasarlanmıştı. 1939 yazında ilk Cannes Fastıvalinin hazırlıkları tamamlanmak üzereyken savaş bulutlarının gözle görülebilir kadar yakınlaşması, bu tasarıyı suya düşürdü. Cannes Festivali ancak savaştan sonra, 1946'da gerçekleşebildi. Geçen haftanın ortasında başlıyan Cannes Festivali, böylelikle aynı zamanda yirminci yılını kutluyordu.

Bu yirminci yılın gösterişli bir şekilde kutlanması için, festivalin her zamanki çalışmalarının yanısıra bir dizi yenilik de yer almaktaydı. Meselâ bu yılki jürinin çekirdeğini, daha önceki Cannes festivallerinin jüri başkanlığı yapmış kimseler meydana getirmekteydi. Böylece Olivia de Havilland, Fritz Lang, André Maurois, Armand Salacrou, Marcel Pagnol, Jean Giono, Marcel Archard, Japonya büyükelçilerinden Furukaki... bir araya gelmekteydiler.

Bir başka yenilik, asıl festivalin yanısıra, bir "tamamlanmamış filmler festivali"nin düzenlenmesiydi. Bu festivalin programında fransız yönetmen Marcel Carné'nin 1946'da çevirmeğe başladığı, fakat iki aylık bir çalışma sonunda yapıncılarla anlaşamıyarak yarım bıraktığı "La fleur de l'Age · Gençliğin Baharı", fransız yönetmen Henri-Georges Clouzot'nun 1950-51'de Brezilyada başlayıp tamamlıyamadığı "L'Enfer · Cehennem"i, Orson Welles'in 1960'ta İspanyada çevirmeğe başlayıp tamamlıyamadığı "Don Quichotte"u, George Cukor'un 1962'de başlayıp Marilyn Monroe'nun intiharı üzerine yarım kalan "Something Got to Give"i bulunmaktaydı.

Festivalde, fransız sinemateğinin düzenlediği "Sinemanın 70 yılı" adlı sergiden başka, Cannes'da ödül kazanmış sinemacıların katılacağı bir açık oturum da yapılacaktır.

Zeromskiden Diderot'ya

20 Mayısa kadar sürecek olan bu yılki festival 5 Mayısta Fransa Devlet Bakanı Louis Joxe tarafından açıldığı vakit, davetlilerin de Cannes Festivalinin yirminci yılının gösterişli bir şekilde kutlanmasına elden geldiği kadar yardımcı çalıştıkları göze çarpıyordu. Sophia Loren'ler, Michèle Morgan'lar, Catherine Deneuve'ler... ipek, tül ve mücevher bolluğuyla Festival sarayının içinde ve dışındaki kalabalığın gözlerini kamaştırmaktaydılar.

Yirminci yıla rastlıyan bu 19. Cannes Festivalinin -1948 ile 1950'de festival yapılmamıştır- ilk günleri, festivalin asıl amacı olan sinema yönünden de ilgi çekici oldu. İlk gün, festivalin favorisi sayılan Polonya filmi "Popioly - Küller" gösterildi. Çağdaş sinemanın önemli yönetmenleri arasında yer alan ve daha önce "Pokolenie - Bir Gençkız Konuştu", "Kanal", "Popiol i diament - Kül ve Elmas", "Lotna", "Samson" gibi filmleriyle dikkati çeken Andrzej Wajdanın bu dev filmi -film 6400 metre uzunluğundaydı- üç yıllık bir çalışma sonunda meydana getirilmişti. Geçen yüzyılın sonundaki en büyük Polonyalı yazarlardan Stefan Zeromskinin ünlü romanından aktarılan "Küller", Polonyanın dünya haritasından silindiği 1795'ten iki yıl sonra başlayıp, Rusyanın 1812'de çekilişine kadar geçen süredeki Polonya tarihini genç bir kahramanın maceraları içinde anlatıyordu. Tolstoyun 'Barış ve Savaşı"yla eş tutulan, zaten aynı dönemi aynı genişlikle kucaklıyan Zeromskinin romanını Wajdanın büyük bir sinema duygusu ve unutulmaz görüntülerle aktardığında eleştirmecilerin çoğu görüş birliğine vardılar.

Festivalin ikinci gününü bir u-

zun alman filmi ile bir kısa amerikan filmi paylaştılar. Uzun filmin kısacık bir adı vardı: "Es - O". Film, her şeyden önce, her bakımdan kendini gösteren gençlik havasıyla dikkati çekiyordu: Filmin yönetmeni 26 yaşındaki Ulrich Schamoni, aynı zamanda senaryoyu ve konuşmaları da yazmıştı ve "Es" ilk filmiydi. Filmin iki kahramanını canlandıran Sabine Sinjen ile Bruno Dietrich otuzun altındaydılar. Filmin yapımcısı da 38 yaşındaydı.

"Es", çocuk düşürme meselesini ele almaktaydı. Gösterimden sonra konuşan genç yöntmen, amacını kısaca şöyle anlatmaktaydı: "Filmim ne çocuk düşürmeden yana, ne de bunun aleyhindedir. Filmim sadece her vakit rastlanan bir durumu ortaya koymakta ve bunun yol açtığı meseleleri belirtmektedir."

Schamoni, bu meseleyi, Berlinli genç bir çiftin başından geçen olayla anlatmaktaydı. Festival seyircileri, bu "gençler" filmini sempatiyle karşıladılar ama, kısa amerikan filmi, "Es"ten daha çok alkışlandı. Adını Amerikada ve İngilterede çocukların en çok sevdikleri bir oyuncak olan çift tekerlekli paten "skater"den alan "Skater Dater", bu oyuncağa düşkün bir çocuk çetesinin başından geçenleri anlatıyordu.

İngiltereden sevgilerle

Ama o gün festival seyircilerinin asıl bekledikleri film ne "Es"ti, ne de "Skater Dater". Herkes o akşam ilk ve belki de son defa olarak gösterilecek olan "Suzanne Simonin, la religieuse de Diderot - Suzanne Simonin, Diderot'nun rahibesi"ni bekliyordu. Fransız Sansür Kurulunun iki kere kabul ettiği halde, kurulun bağlı olduğu İstihbarat Bakanı Yvon Bourges'in iki defa geri çevirdiği, Fransa içinde ve dışında gösterilmesini yasakladığı, birkaç aydanberi basında ve Millet Meclisinde tartışması süregelen bu film, Cannes Festivaline gönderilecek fransız filmlerini seçme komitesince Festival Seçme Komitesine tavsiye edilmiş, Festival Komitesi de filmi "davetli" olarak programına almıştı -Festivale katılmak için sansürden geçmek şart değildi, sadece çevirim izni almış olmak yetiyordu-.

"Suzanne Simonin"in gösterileceği gün Cannes tam bir karaborsa şehri havasına büründü. Birkaç yıldanberi festivale ücretli olarak girmek usûlü kaldırıldığı, yalnız davetiye ile girildiği halde, davetiyelerden çoğu karaborsaya düştü. Akşam festival salonu ağzına kadar doluydu. Seyircilerden çoğu filmi ayakta seyretmeyi bile göze almıştı. İngilterede "Fahrenheit 451"i çevirmekte olan François Truffaut, arkadaşı Jasques Rivette'in bu filmini görmek için uçakla Londradan gelmiş, seyrettikten sonra yine uçakla dönmüştü.

"Suzanne Simonin" gerek seyirciler, gerek eleştirmeciler, gerekse gazeteciler tarafından uzun uzadıya alkışlandı. Ama herkesin kafasında tek bir soru vardı: Bu filmin yasaklanmasına neden lüzum görülmüştü? Cannes'ın görmüş geçirmiş seyircileri "Suzanne Simonin"e gelinceye kadar neler, neler görmüşlerdi!.. Nitekim gösterimden sonra seyircilerin çoğu, "Açık saçık bir film göreceğimizi sanıyorduk, oysa basbayağı bir film gördük" diye yakınmaktaydı. Cannes'ı sürekli olarak izleyen eleştirmecilerden biri de, "Ben Cannes festivallerinde çok daha çarpıcı filmler gördüm" diyordu. Film hakkında düşüncesi sorulan jüri üyelerinden Marcel Pagnol'un cevabı ise şu oldu: "Jüri üyesi olarak size fikrimi söylemeğe hakkım yok, Ancak, filmi çok alkışlandığımı söyliyebilirsiniz."

Anlaşıldığına göre, "Suzanne Simonin"in yasaklanmasındaki gerekçeyi en doğru olarak sağcı ve De Gaulle'cü "Nouveau Candide" gazetesi açıklamıştı: "Bu münasebetsiz müdahalelerden memnun kalacaklar varsa, bunlar sadece oy verme çağındaki 117 bin rahibe olabilir."

Cannes'daki seyirciler rahibe "Suzanne Simonin"den sonra şimdi de bir "Dişi James Bond" olan "Modesty Blaise"in maceralarını seyretmeğe hazırlanmaktadırlar. "Suzanne Simonin"in gösteriminden çıkanlar duvarlara, otomobillere yapıştırılmış küçük afişlerde resimli roman kahramanı Modesty Blaise'in geleneksel casusluk elbisesini giymiş, sol uyluğunda bir akrep dövmesi yer alan Monica Vitti'nin resimleriyle karşılaştılar.

Haberler

Batı Almanyada yapılan Avrupa güreş şampiyonasına her türlü imkân kullanılarak, aylarca kamp yapılarak hazırlanıldı, büyük lâflarla yola çıkıldı ve işe fırtına gibi, yani "türk gibi" başlandı. Fakat ne yazık ki, bu fırtına gibi çıkışın sonu getirilemedi. Türkiye, şampiyonada ancak ikinci oldu.

★

Türk Futbol Hakemler Birliği, hakemlere yapılan tecavüzler dolayısiyle ilân ettiği 8 Mayıs grevinden vazgeçti. Birlik ve Futbol Federasyonu Başkanlarının beyanları AKİS'in geçenki sayısında ele alınmış, bunun şike koktuğu belirtilmişti. Olaylar bu görüşü haklı çıkardı. Türk sporuna politika karıştıkça bu türlü Karagöz oyunları devam edecek, ciddiyetten uzak yöneticiler elinde spor teşkilâtımızın itibarı zedelenecek, hakemlik kurumumuz bir darbe daha yerken, futbolumuz da büyük zararlar görecektir.

★

Bu yıl, en basit maçlarımız için Avrupanın en uzak köşelerinden birçok yabancı hakem getirtildi. Bir yabancı hakeme günde 50 isviçre frangı hesabı ile, beş günlük, 250 frank verilmekte ve bu, döviz olarak ödenmektedir. Gidiş-geliş uçak parası da döviz olarak yurdumuzdan çıkmaktadır. Birinci sınıf turistik otelde ikamet ve yiyecek masrafı da buna eklenince, miktar, türk parası olarak 8-10 bin lirayı bulmaktadır. Bu para, borç içinde yüzen klüplerimizin sırtına yüklenmekte ve herbir hakem için binlerce liralık dövizimiz dışarı çıkmaktadır.

★

Futbol Federasyonunun, ikinci milli ligi 30 takıma çıkarma kararı alması üzerine, muhtelif illerde dört amatör klüp birleşerek, profesyonel klüp kurma yarışına girdiler. Milletvekilleri ve senatörler de, kendi illerinin kabul edilmesi için durmadan Teşkilâtın kapısını aşındırmakta, üst makamlardan torpil üstüne torpil yağdırmaktadırlar. Gelecek yıl Mersin Trabzona, Kayseri Edirneye, Samsun Manisaya gidecek, bu minval üzere, şehir klüplerinin gençleri haftanın dört-beş gününü yollarda geçirecek, geriye kalan günler de maç ve antrenman ile dolacaktır. Bunun adına da spor denilecektir!